
JÄRJESTÄ HIILIVIISAS TAPAHTUMA

KÄSIKIRJA VASTUULLISESTI
TOIMIVILLE TAPAHTUMILLE

Hiiliviisaan tapahtuman käsikirja on tuotettu osana Hiiliviisas Jukola -hanketta. Hanketta rahoittaa Euroopan aluekehitysrahasto, rahoituksen on myöntänyt Uudenmaan liitto. Käsikirjan taustalla oleva oppimis- ja toimintamalli on syntynyt yhteistyössä Porvoon Jukolan tapahtumatuotantoon osallistuvien yritysten ja yhteistyökumppanien kanssa. Hankkeen toteuttajina toimivat kehitysyhtiö Posintra Oy, Suunnistusseura OK Trian sekä Aalto-yliopisto.

Hiiliviisas Jukola -hankkeen asiantuntijat:

Posintra Oy: Topi Haapanen, Minna Kajaste, Ari Långsjö

Suunnistusseura OK Trian: Jari Johansson, Pilvi Mölsä, Emil Sevelius

Aalto-yliopisto: Jaana Helminen, Eeva Hujanen, Mikko Jalas, Will van Twuijver

Teksti: Jaana Helminen

Käsikirjoitustiimi: Jari Johansson, Minna Kajaste, Pilvi Mölsä

Taitto: Aava & Bang Oy / Anna-Kaisa Reed

Kuvat: Timo Erkkilä, Kimmo Hirvonen, Jarmo Koskela, Micki Kulju, Chris Macleod, Antti Nousiainen, Janne Penttinen, Markku Pulkkinen, Sanna Reponen, Shutterstock, Unsplash

ISBN 978-952-7177-15-0 Posintran julkaisuja

Kansikuva: Shutterstock

Järjestä hiiliviisas tapahtuma

Hiiliviisas Jukola -hankkeesta	5
Näin saat eniten irti käsikirjasta.....	7
Vastuullisuus – ei pelkkä trendi, vaan tärkeä osa toimintaa	9
Hiiliviisaan tapahtuman kolme vaihetta	12
Ennen tapahtumaa	13
<i>Hyvä suunnittelu on hiiliviisauden alku.....</i>	<i>14</i>
<i>Johda viestinnällä ja hyödynnä yhteistyötä</i>	<i>21</i>
<i>Päästölähteiden kartoitus ja päästöjen kumoaminen</i>	<i>28</i>
Tapahtuman aikana.....	32
Tapahtuman jälkeen.....	37
<i>Tapahtuman purku</i>	<i>38</i>
<i>Mittaa, arvioi, opi</i>	<i>39</i>
<i>Päästölaskenta</i>	<i>41</i>
<i>Tapahtumaperintö</i>	<i>42</i>
Päästölähteet ja hiilijalanjäljen laskenta	43
Päästölähteet ja niihin vaikuttaminen	44
<i>Liikenne.....</i>	<i>44</i>
<i>Hankinnat ja materiaalit</i>	<i>46</i>
<i>Ruoka ja juoma</i>	<i>48</i>
<i>Jätteet ja kierrätys</i>	<i>50</i>
<i>Energian- ja vedenkulutus</i>	<i>52</i>
<i>Majoittuminen</i>	<i>54</i>
Laskenta	56
<i>Valmistaudu laskentaan</i>	<i>57</i>
<i>Kerää tiedot</i>	<i>58</i>
<i>Laske (tai lasketa) päästöt</i>	<i>61</i>
<i>Lopputulokset ja päätelmät</i>	<i>62</i>
Vaikuttavaa yhteistyötä	63
<i>Yhteistyökumppaniyhteydet</i>	<i>65</i>
<i>Kaupunki ja kunta</i>	<i>71</i>
<i>Talkoolaiset ja vapaaehtoiset</i>	<i>72</i>
<i>Muut yhteistyöt ja ulkopuolinen rahoitus.....</i>	<i>73</i>
 <i>Lähteet</i>	 <i>74</i>
<i>Liitteet</i>	<i>76</i>

Alkusanat

Tapahtumilla ja tapahtumateollisuudella on merkitystä ja vaikuttavuutta – alueellisesti ja valtakunnallisesti. Alalla toimii noin 3200 yritystä valtakunnallisesti ja se työllistää välillisesti lähes 200 000 ihmistä. Tapahtumateollisuus ry:n tekemän selvityksen mukaan tapahtumateollisuuden toimialan suora vaikutus Suomessa vuonna 2019 oli 2,35 miljardia euroa. Tapahtumilla on siis merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, myös välillisesti ainakin majoitus-, ravitsemis-, liikennöinti- ja vähittäiskaupan aloille. Mutta myös tapahtumien hiilidioksidipäästöillä on merkittävä vaikutus ympäristöön ja ihmisiin.

Urheilu- ja kulttuuritapahtumat luovat elämyksiä, yhteisöllisyyttä ja tunnetta. Tapahtumat ja niihin osallistuminen lisäävät suomalaisten kokemaa yhteisöllisyyttä, yhdessä tekemistä sekä hyvinvointia, ja ne ovat kansantaloudellisesti merkityksellisiä. Siksikin niiden avulla on myös mahdollista edistää vastuullisuutta ja ympäristöviisautta tehokkaasti.

Tämä käsikirja on työkalu kaikenkokoisille tapahtumille. Se voi toimia juuri sinun tapahtumasi vastuullisuustoiminnan pohjana, kun tavoitteesi on pienentää tapahtumasi hiilijalanjälkeä ja käyttää luonnonvaroja viisaasti.

Voit luoda valmiiden vinkkien ja mallien pohjalta oman tapahtumasi tarpeisiin sopivan, hiiliviisaan vastuullisuussuunnitelman. Saat myös ohjeita tapahtuman päästöjen kartoittamiseen ja hiilijalanjäljen laskemiseen.

Käsikirja tarjoaa paljon käytännön hiilivii-sautta myös tapahtuman kumppaneille: yrityksille, alihankkijoille, yhteisöille, kaupungin toimijoille, viestintäkumppaneille, vapaaehtoisten tiiminvetäjille, kulttuuri- ja urheilu-seuroille sekä kaikille niille tahoille, jotka ovat mukana tapahtumajärjestelyissä. Yhteistyössä on voimaa ja se tuo mukanaan paljon – yllättäviäkin – hyötyjä. Tapahtumat myös luovat kasvumahdollisuuksia ja vastuulliset tapahtumat edistävät paikallista kestäväysmurrosta.

Tämän käsikirjan toimintamalli pohjautuu tutkittuun ja käytännön tietoon sekä aiempaan vankkaan kokemukseen vastuullisesta tapahtumajärjestämisestä. Käsikirjassa hyödynnetään Porvoo Borgå Jukola -viestissä ja Hiiliviisas Jukola -hankkeessa kerättyjä kokemuksia ja todistetusti toimivia toimintatapoja. Perustiedon lisäksi tarjolla on helposti toimeenpantavia käytännön vinkkejä, esimerkkejä haasteista ja niiden ratkaisemisesta sekä ohjeita vastuullisuustoimien johtamiseen ja viestintään.

Kuva: Timo Erkkilä

Hiiliviisas Jukola -hankkeesta

Jukolan viesti on maailman suurin viestisuunnistustapahtuma ja Suomen suurin aikuisliikuntatapahtuma. Tapahtuma on merkittävä myös kansainvälisesti. Porvoo Borgå Jukolaan osallistui yli 18 000 suunnistajaa 18 maasta, katsojia, huoltojoukkoja sekä 1 500 talkoolaista, yhteensä yli 40 000 osallistujaa. Tapahtuman näkyvyys oli hyvin laaja, viikonlopun aikana noin 13–15 tuntia TV-lähetystä ja kaiken kaikkiaan 2 000 000 vierailua verkkosivuilla. Porvoo Borgå Jukolan perusarvoja olivat vastuullisuus, liikunnan ilo ja hyvinvointi.

Hiiliviisas Jukola -hankkeessa kehitettiin ja pilotoitiin mahdollisimman pienen hiilijalanjäljen muodostavan massatapahtuman toiminta- ja oppimismallia yhteistyössä tapahtumatuotantoon osallistuvien yritysten ja yhteistyökumppanien kanssa. Tämä malli konkretisoitiin ja testattiin Jukolan viestissä 17.–18.6.2023. Hanke vähensi tapahtumasta

aiheutuvia hiilidioksidipäästöjä priorisoidulla ja valitsemalla ne keskeiset osakokonaisuudet ja toimenpiteet, joita kehittämällä tavoitteeseen voitiin tehokkaammin päästä. Hanke toteutettiin kehitysyhtiö Posintra Oy:n, suunnistusseura OK Trianin sekä Aalto-yliopiston yhteistyönä.

Hankkeen kohdeyrityksiksi valikoitui kymmenen tapahtumatuotantoon osallistuvaa pk-yritystä, joiden kanssa kartoitettiin ja kehitettiin yritysten ympäristötoimintaa ja hiiliviisaampaa näkemystä, kehitettiin hiilivisuaalista yrityksen kilpailuetuna, kannustettiin konkreettisiin tekoihin ja toimintasuunnitelmiin ja konkretisoitiin hiilijalanjälkeä keventäviä tekoja yritysten omasta näkökulmasta. Tapahtuma rakennettiin yhteistyössä myös muiden tapahtumaa toteuttavien kumppaniyritysten ja -yhteisöjen sekä Porvoon kaupungin kanssa.

Hiiliviisasta Jukolaa tekemässä:

Suunnistusseura Orienteringsklubben Trian rf

Posintra Oy

Aalto-yliopisto

Talkoolaiset

ABB	K-Rauta Porvoo	Ramirent
Agrica/Porvoon Peruna	Kruuva	Revanssi
Aktiasäätiö Porvoo	Loval	Rosk´n Roll
Alkemax	Lumonite	Rudus
Bistro Sinne/Nordic Ravintolat	LVIS K-A Stendahl	Sata IT
Borealis	LähiTapiola	Simolin
Careeria	Maanpuolustuskoulutus	Sitowise
Casseli	Marrent	Smaku Events
Ensto	Meltex	Stora Enso
Epoon koulun	Muovi-Simola	Suomen Suunnistusliitto
vanhempainyhdistys	Mölnlycke	Suunnistajan Kauppa
Fiber Highway Finland	Nibe	Säästöpankkisäätiö Sipoo
Finnfoam	Nobina	Söderberg&Partners
Grano	Noname	Södra skogsreviret
GRK	Nordic Gourmet	T:mi Seppo Keltamäki
Haikon kartano	OP Uusimaa	Toimistotukku Talka
Hakevuori	Parkman	Tornator
Halti	PL-Rakennus	Urlus-Säätiö
Helsinki-Santahamina	Pohjola vakuutus	Uudenmaan liitto
sotilaskotiyhdistys	Porvoon Energia	Uusimaa
Hokola	Porvoon kaupunki	Valio
Insta	Porvoon Uusi Apteekki	Varuboden-Osla
Intersport Easton	Porvoon Vesi	YIT
Itoi	Practicum	
Järvileasing	Proxion	
Kaukametsäläiset	Puolustusvoimat	
Koneliike Olenius	Racing Rescue Finland	

Kuva: Sanna Reponen

Näin saat eniten irti käsikirjasta

Ensimmäisessä luvussa kerrotaan lyhyesti, mitä vastuullisuus ja hiiliviisaus tapahtumissa ylipäättään tarkoittaa ja mitä ympäristövaikutuksia kaikilla tapahtumilla on, ovat ne sitten pieniä tai suuria. Hiiliviisaat tapahtumajärjestelyt tuovat mukanaan monenlaisia hyötyjä ja vaikutusmahdollisuuksia, varsinkin paikallisesti. Kestävään toimintaan liittyy toki myös haasteita ja siksi erilaisia sudenkuoppia on hyvä ennakoida ja niihin varautua.

Miten vastuullinen ja hiiliviisas tapahtuma sitten rakennetaan ja miten koko prosessia johdetaan? Vastuullisuustoiminnan rakentaminen ja johtaminen vaativat huolellista suunnittelua, organisointia ja sitoutumista ympäristö- ja yhteiskuntavastuuseen. Niihin pureudutaan yksityiskohtaisesti toisessa luvussa, jossa käydään läpi suunnittelun perusteet ja toiminnan kolme vaihetta: mitä on syytä tehdä ennen tapahtumaa, mitä sen aikana ja jälkeen.

Yksikään tapahtuma ei kuitenkaan ole koskaan täysin päästötön, joten kolmannessa luvussa kerrotaan tarkemmin tapahtuman erilaisista päästölähteistä ja tarjotaan paljon vinkkejä niiden vähentämiseen sekä ohjeita päästöjen eli hiilijalanjäljen laskemiseen.

Mikään ei kuitenkaan etenisi ilman kommunikaatiota ja kumppaneita, joten vastuullisuusviestintä ja yhteistyö ovat isossa roolissa hiiliviisaissa tapahtumissa. Eri yhteistyötahot voivat hyötyä hiiliviisaasta tapahtumasta ja toisaalta myös olla aktiivisesti mukana tekemässä tapahtumasta entistäkin vastuullisempaa. Vaikuttavasta yhteistyöstä lisää neljännessä luvussa.

Koko käsikirjan punainen lanka on jatkuva oppiminen. Aseta sopivat tavoitteet ja mittarit sekä mittaa ja raportoi onnistumisista. Vain siten voit oppia omasta tekemisestäsi ja luoda vahvaa pohjaa tulevaisuudelle, joko seuraavan vuoden tapahtumalle tai benchmarkkina muille tapahtumille.

Käsikirjan käytännön ohjeet ja vinkit on koottu lopuksi yhteen helposti luettavaan minioppaaseen. Lopusta löydät myös lisää käytännön vinkkejä toimintaan ja viestintään sekä check-listoja ja ohjeistusta vastuullisuustyötä helpottamaan sekä päästöjen kartoitukseen ja laskentaan.

Nykyään vastuullisuus on yhä useammin yksi tapahtuman keskeisistä arvoista. Se on myös normi ja velvollisuus.

Vastuullisuus – ei pelkkä trendi, vaan tärkeä osa toimintaa

Vastuullisuuden kolme pilaria

Vastuullisuus ei ole pelkkä hetkellinen trendi. Se on tärkeä osa yritysten, yhteisöjen sekä kaupunkien ja kuntien toimintaa ja erilaisten tapahtumien järjestelyjä. Vastuullinen toiminta sisältää **ympäristö- ja ilmastoasioiden** lisäksi myös **taloudelliset** sekä sosiaaliset eli **yhteiskunnalliset** vastuullisuustoimet. Kaikki nämä kolme näkökulmaa linkittyvät erotta-

mattomasti toisiinsa. Kun tapahtumassa toimitaan hiiliviisaasti ja ympäristöä huomioiden, toimitaan myös taloudellisesti ja sosiaalisesti viisaasti. Monet ympäristötoimet säästävät sekä luonnonresursseja että rahaa, ja esimerkiksi paikallisia toimijoita ja yrityksiä valitsemalla voidaan vaikuttaa ympäristön lisäksi myös yhteisöön.

Tapahtumien vastuullisuus näkyy ja kuuluu

Urheilu- ja kulttuuritapahtumat ovat lyhytaikaisia tapahtumia, joilla on merkittäviä ja pysyviä ympäristöllisiä, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia. Tapahtuma-ala on iso ja näkyvä tekijä, jolla on mahdollisuus vaikuttaa suuresti niin tapahtumien itsensä jättämään hiilijalanjälkeen kuin yleiseen asenneilma-piiriin ilmastotekojen suhteen. Vastuullisuus on monille tapahtumissa mukana oleville toimijoille jo osa ydintoimintaa. Tapahtumat voivat toimia suunnannäyttäjinä ja edistää kestävyysmurrosta. Tapahtuman vastuullisuustoimet ja niiden näkyvyys voivat myös tuoda kilpailuetua niin tapahtumakumppaneille kuin järjestäjäkaupungillekin.

Vastuullisuus puhuttaa laajalti niin mediassa ja yritysmaailmassa kuin naapureiden ja ystävien kesken. Hiiliviisas tapahtumajärjestäminen ja tehokas viestintä kuuluvat erottomattomasti yhteen. Viestimällä tapahtumasi vastuullisuustoimista ja -tavoitteista voit osoittaa osallistujille, yhteistyökumppaneille, sidosryhmille ja medialle tekeväsi tavoitteellista ympäristö- ja vastuullisuustyötä. Samalla edistät ympäristöasioiden huomioimista, nostat esiin luonnonsuojelullisia arvoja ja vauhditat kestävyysmurrosta – ei mikään pikkujuttu!

Suuret vaikutukset – ja hyödyt

Kaikki tapahtumat vaikuttavat ympäristöön, sillä ne tuottavat hiilidioksidipäästöjä. Suurin osa tapahtumien päästöistä aiheutuu liikenteen, liikkumisen ja logistiikan päästöistä, joiden osuus on yleensä arviolta 60–85 % koko tapahtuman hiilijalanjäljestä. Tehokaimmat toimet kohdistuvatkin siis juuri näihin päästöihin. On kuitenkin syytä kiinnittää huomiota kaikkiin päästölähteisiin, mm. energian- ja vedenkulutukseen, jätehuoltoon sekä hankintoihin ja tarjoiluihin, ja kaikkiin niihin voidaan myös vaikuttaa.

Tapahtuman hiilijalanjäljen laskeminen luo hyvän pohjan kokonaispäästöjen pienentämiselle. Päästökuormaa keventävät käytännön toimet vähentävät tapahtuman päästövaikutuksia, mikä on tietenkin kaikkien etu – niin paikallisesti kuin laajemminkin. Hiiliviisas tapahtuma sitouttaa ja aktivoi yhteistyötahot mukaan: yhteistyössä kehitetään kaikkien tapahtumaan osallistuvien vastuullisuusajattelua, erityisesti ymmärrystä ympäristöä kuormittavista ja toisaalta myös kuormitusta keventävistä toimista. Kaikkien mahdollisten toimien jälkeen tapahtumajärjestäjä voi tehdä vapaaehtoisia ilmastotekoja kumotakseen hiilidioksidipäästöjä.

Tapahtuman eurot ja päästöt linkittyvät toisiinsa

Tapahtumat vaikuttavat talouteen ja työllisyyteen monin tavoin. Itse tapahtumien järjestäminen synnyttää liiketoimintaa ja sen lisäksi tapahtumien ympärillä toimivat yritykset, kuten hotellit, ravintolat ja kuljetuspalvelut, hyötyvät tapahtumista. Myös tapahtumaturismi ja tapahtumavieraiden yleinen ostoskäyttäytyminen alueella vaikuttavat talouteen. Valtioneuvoston Suurtaapahtumastrategian mukaan tapahtumat ovat

Vastuullinen tapahtuma on myös positiivisesti vaikuttava tapahtuma. Tapahtumien vastuullisuustoimien päätavoitteena tulisi olla tapahtuman positiivisten vaikutusten lisääminen ja vahvistaminen ja negatiivisten vaikutusten lieventäminen. Hiiliviisas tapahtuma siis säästää luonnonvaroja, edistää kiertotaloutta, nostaa esiin vastuullisia tekoja ja kannustaa omaksumaan yhteisöllisiä ja vihreitä arvoja. Koska tapahtumat toteutetaan aina ajallisesti ja paikallisesti rajatusti, myös hyödyt ja vaikutusmahdollisuudet ovat suurimmalta osin alueellisia.

Kestävä ja vastuullisesti järjestetty tapahtuma luo hyötyjä ja vaikutusmahdollisuuksia monille eri tahoille, ei pelkästään itse tapahtumalle. Hyötyjiä ovat mm. kumppaniyritykset, tapahtumakaupunki ja -alue sekä tapahtumassa työskentelevät vapaaehtoiset. Yhteistyössä on myös voimaa, sillä yhdessä eri toimijat voivat kehittää uusia ratkaisuja ympäristöhaasteisiin, jotka parhaimmillaan jäävät käyttöön myös tapahtuman jälkeen. Vaikutukset voivat olla merkittäviäkin, kun toimitaan yhdessä ja jaetaan kokemuksia ja näkemyksiä siitä, mikä on mahdollista tai missä voitaisiin toimia vieläkin tehokkaammin tai kevyemmällä päästöillä.

tärkeitä aluetalouden kasvun moottoreita monissa maakuntakeskuksissa ja suurissa kaupungeissa. Ne voivat tuottaa alueelle keskimäärin 3–6 kertaa tai jopa 10 kertaa sen verran rahaa kuin niiden järjestämiseen käytetään.

Aluetalousvaikutusten ja hiilijalanjäljen tarkastelu täydentävät toisiaan. Tapahtuman järjestäjän ja yhteistyökumppanien yhteisenä

haasteena on kasvattaa tapahtuman järjestämiseen liittyviä paikallisia rahavirtoja ja työllisyysvaikutuksia siten, että toiminnan päästöt lisääntyvät taloudellisia vaikutuksia hitaammin. Tapahtuman päästöjen pienentäminen ja samaan aikaan talousvaikutusten vahvistaminen lähtee yksittäisistä valinnoista ja toimenpiteistä. Niihin molempiin voidaan vaikuttaa ennen kaikkea suosimalla paikallisia toimijoita, tuotteita ja ratkaisuja. Paras vinkki onkin siis: Suosi paikallista!

Merkittävin päästölähde eli tapahtumakävijöiden matkustaminen ei kuitenkaan näy aluetalouslaskelmissa, sillä tapahtumaan matkustetaan yleensä kauempaa. Vain paikallisesti tehdyillä matkoilla ja esim. polttoainetankkauksilla on aluetaloudellista vaikutusta. Tapahtumajärjestäjän haasteena ja rajoitteena onkin se, kuinka paljon tapahtuman suunnittelussa ja toteutuksessa voidaan lopulta vaikuttaa nimenomaan matkustamiseen. Keinoja kuitenkin on, lue lisää luvusta Päästölähteet ja niihin vaikuttaminen.

Porvoo Borgå Jukolaan tehtyjen hiilijalanjälki- ja aluetalouslaskelmien tulokset osoittivat, että kyse on kokonaisuudesta, jossa tapahtuman kaikkien toimijoiden valinnat ovat merkittäviä. Järjestäjien hankinnat ja tapahtumakävijöiden kulutus ovat keskeisiä tekijöitä, kun tarkastellaan päästöjä, rahavirtoja ja työllisyysvaikutuksia.

Kuva: Janne Penttinen

HIILIVIISAAN TAPAHTUMAN KOLME VAIHETTA

Mistä siis lähteä liikkeelle? Mitä kaikkea ympäristövastuullisessa tapahtumassa ylipäättään tulisi ottaa huomioon? Hiiliviisaus nousee esiin kaikissa tapahtumajärjestämisen kolmessa eri vaiheessa: ennen tapahtumaa, sen aikana ja jälkeen. Suurin osa vastuullisuustyöstä tehdään ennen tapahtumaa ja siksi siihen onkin syytä panostaa erityisesti. Kaikenkokoisissa tapahtumissa, ja varsinkin toistuvissa tapahtumissa, on tärkeää, että vastuullisuus otetaan huomioon kaikessa toiminnassa, kaikissa vaiheissa.

Ennen tapahtumaa

Toimi näin

- ☐ Varaa **riittävästi aikaa** pohdinnalle, suunnittelulle ja tekemiselle ennen tapahtumaa.
- ☐ Keskity suunnittelussa olennaiseen: **valitse vastuullisuusteema** tai -pääkohdat.
- ☐ **Rajaa toiminta** järkeviin mittasuhteisiin: Kaikkea ei voi eikä kannata yrittää tehdä!
- ☐ Muista **ennakoida riskejä tai haasteita**, ota oppia muiden tapahtumien kokemuksista.
- ☐ Suunnittele toimintasi **aikajanelle**: ennen tapahtumaa – tapahtuman aikana – tapahtuman jälkeen.
- ☐ Aseta toiminnalle sopivat **tavoitteet ja mittarit** riittävän ajoissa, jotta voit tarpeen vaatiessa viilata niitä.
- ☐ Tee pohjatyösi hyvin: **valmistaudu** kartoittamaan tapahtumasi päästöt ja mahdollisesti laskemaan hiilijalanjälki, raportoimaan onnistumisista ja haasteista sekä oppimaan omasta tekemisestäsi.
- ☐ Suunnittele myös se, miten **johdat** vastuullisuustoimintaa, niin ihmisiä kuin asioitakin.
- ☐ Hyödynnä **yhteistyötä**.
- ☐ Muista **viestinnän** erityisrooli!

Hyvä suunnittelu on hiiliviisauden alku

Hiiliviisaan tapahtuman tärkein työkalu on suunnitelma, jonka avulla sisällytät hiiliviisaat teot saumattomaksi osaksi koko tapahtumaa. Suunnitelma auttaa sinua varmistamaan, että tapahtuma toteutetaan kestäväällä ja vastuullisella tavalla. Kartoita siis toimintasi ja laadi fiksi ja toteutuskelpoinen vastuullisuussuunnitelma, joka nivoutuu osaksi koko tapahtuman suunnittelua.

Suunnitelmassa määrittelet tapahtuman vastuullisuustavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Suunnitelmasi tulisi kattaa kaikki kolme keskeistä osa-aluetta: ympäristövastuu, sosiaalinen vastuu ja taloudel-

linen vastuu. Määrittele kullekin osa-alueelle tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Muista myös seuranta ja arviointi.

Kirjaa ympäristövastuuosioon kaikki tapahtumasi päästölähteet sekä tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Sisällytä ympäristötoimiin myös mahdollinen hiilijalanjäljen laskenta ja päästöjä keventävät ilmastoteot. Sosiaalisen vastuun osion aiheita ovat mm. turvallisuus ja hyvinvointi, monimuotoisuus sekä paikallisyhteisön tukeminen. Taloudellinen kestävyys sisältää mm. kustannustehokkuuden ja läpinäkyvyyden.

Käytännön vinkit suunnitteluun

1. Varaa riittävästi aikaa

- Ole liikkeellä ajoissa ja varaa niin suunnitteluun kuin valmisteluun riittävästi aikaa! Riittävä aika riippuu yleensä tapahtuman laajuudesta ja toistuvuudesta.
- Monissa tapahtumissa vastuullisuustoimien suunnittelu olisi hyvä saada alkuun mahdollisimman alkuvaiheessa, suuremmissa tapahtumissa viimeistään 1,5–2 vuotta ennen tapahtumaa. Viimeisen vuoden aikana lyödään useita asioita lukkoon, eikä niihin pysty sen jälkeen enää vaikuttamaan.
- Vaikka olisit jo konkari, varaa kuitenkin aikaa toiminnan läpikäymiseen: älä ajattele, että onnistuttiin ennenkin, joten mennään vaan samalla sapluunalla. Uusia vastuullisuusratkaisuja ja tietoa syntyy koko ajan.

Kuva: Antti Nousiainen

KOKEMUKSIA PORVOO BORGÅ JUKOLASTA:

- ”Uuden teeman ajaminen sisään toimintaan on ensimmäisellä kerralla aina opettelua. Tästä huolimatta hiiliviisaan tapahtuman toteuttaminen onnistui hyvin, vaikka monia asioita olisi voinut tehdä paremmin.”
- ”Merkittävin haaste oli käytettävissä oleva aika. Teemaa ei pystytty ottamaan riittävän ajoissa mukaan suunnitteluun. Aikaa olisi tarvittu puolitoista vuotta, kahdeksan kuukauden sijaan.”

2. Keskity olennaiseen ja valitse selkeät tavoitteet

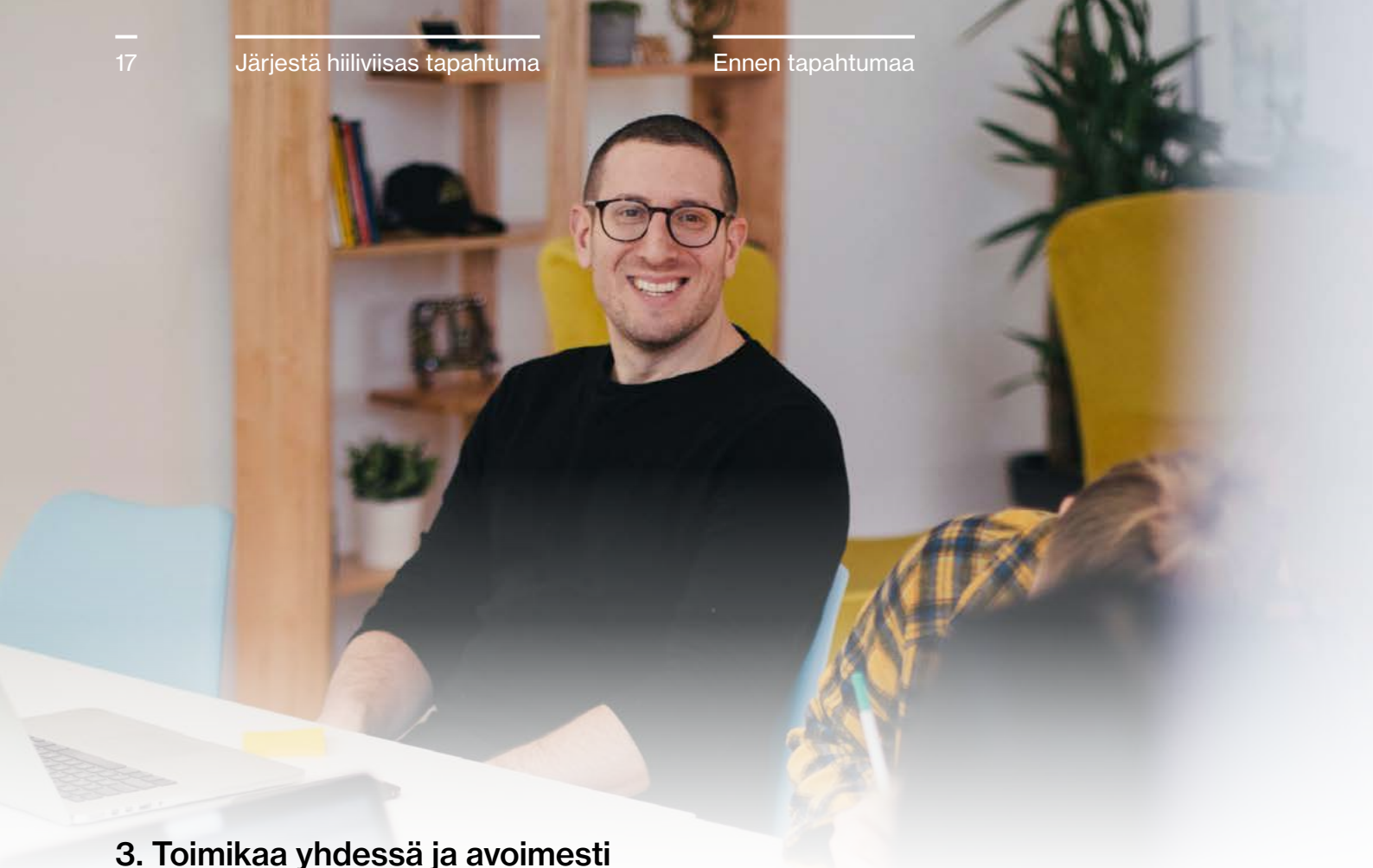
- Kartoita toimintasi, **käy läpi kaikki päästölähteet** ja toiminnot, joista aiheutuu päästöjä tai ympäristöhaittoja.
- Pohdi, mikä on tapahtuman onnistuneen järjestämisen kannalta **olennaista**, mikä on välttämätöntä, mistä asioista saat lisäarvoa, mitkä hiiliviisaat toimet ovat vaikuttavimpia, mitkä on helppoa toteuttaa.
- Valitse sitten tapahtumallesi **vastuullisuusteema ja toiminnan pääkohdat**. Rajaa toiminta järkeviin mittasuhteisiin: Kaikkea ei voi eikä kannata yrittää tehdä!
- Aseta tapahtumasi vastuullisuustoimenpiteille sopivat **tavoitteet ja mittarit**. Kuinka monta litraa säästämme? Kuinka monta kiloa vähennämme? Tavoittiko viestimme yleisön ja osallistujat?
- Tee **lista toimenpiteistä**, jonka avulla voit tapahtuman jälkeen tarkistaa, kuinka hyvin onnistuitte.
- Käytä **arkijärkeä** ja tee fiksua valintoja. Näin säästät ja vähennät kulutusta eli teet tulosta.
- Älä kuitenkaan ota liikaa paineita: selkeä, tapahtuman kokoon ja vaikuttavuuteen suhteutettu suunnitelma riittää hyvin!

KOKEMUKSIA PORVOO BORGÅ JUKOLASTA:

- ”Hiiliviisaus on hyvä teema kaikkeen tapahtumanjärjestämiseen, mutta etenkin Jukolaan sekä muihin vastaaviin suur tapahtumiin, joiden kertakuormitus tapahtumapaikalle on merkittävä.”
- ”Hiiliviisaus on teema, jota tulisi vaalia jatkossa, mikäli halutaan etenkin nuoria suunnistuksen pariin sekä Jukolaan.”

Kuva: Antti Nousiainen

3. Toimikaa yhdessä ja avoimesti

- Ota suunnitteluun **mukaan koko tapahtumajärjestämistiimi**, esim. vapaaehtoistiimien vastuuhenkilöt sekä ne tahot, jotka ovat vastaavat mm. logistiikasta, alueen rakentamisesta ja palveluiden tarjoamisesta.
- Istu alas ja palaveeraa. **Yhteiseen kokoustamiseen käytetty aika ei ole hukkaan heittoa**: monet asiat tehdään ja toteutetaan joka tapauksessa, joten on parempi suunnitella ja sopia toimenpiteistä yhdessä.
- Pidä keskusteluilmapiiri **avoimena**. Kuuntele ehdotuksia, mutta muistuta tarvittaessa yhteisestä tavoitteesta.
- Pohdi tapahtuman hiilijalanjälkeä kokonaisuutena sekä sitä, miten voitte **vaikuttaa asioihin arjen tekojen kautta**.
- **Konkretisoi** omaa toimintaasi ja ajattele boksin ulkopuolelta: älä ota annettuna aikaisempia tapoja toimia.

KOKEMUKSIA PORVOO BORGÅ JUKOLASTA:

”Vaikka aihe vaikutti osalle aluksi hieman abstraktilta, ei se aiheuttanut ylimääräistä työtä tai vaivaa, päinvastoin se herätti ajattelemaan ja tarkastelemaan asioita uudella tavalla.”

”Teeman läpiviemisen yhteydessä ei kuulunut juuri lainkaan nurinaa, joka on tyypillistä, kun ajetaan uutta asiaa sisään toimintaan. Päinvastoin, ihmiset ottivat asian omakseen.”

4. Kartoita riskit, ennakoi haasteet

- Ennakoi riskejä tai haasteita. Ota oppia omista ja muiden tapahtumien kokemuksista.
- Kysy ja jaa tietoa ja osaamista, **pyörän keksiminen uudestaan** on ajan ja resurssien hukkaa.
- Varmista, että kaikilla organisaation tasoilla on tarvittava tieto ja ymmärrys vastuullisuustoiminnoista – vastuuhenkilöistä talkoolaisiin. Jos yksi lenkki ketjussa on heikompi, vieressä työskentelevät voivat muistuttaa oikeista toimintatavoista, mutta **jos useampi taho tai henkilö ei osaa tai tiedä toimia oikein**, hyvät aikomukset ja tavoitteet voivat jäädä saavuttamatta.
- Mieti, mikä on olennaista tapahtuman järjestämisen kannalta, ja keskity siihen – **karsi turhat rönsyt**.
- Pidä lähtökohtana sitä, että **muutoksia ja yllätyksiä tulee**. Joskus asiat tai olosuhteet muuttuvat äkisti ja sinusta riippumattomista syistä, silloin on syytä vain joustaa ja kehitellä uusia ratkaisuja. Viime hetken muutokset teettävät lisätyötä ja paisuttavat budjettia. Monia tällaisia muutoksia voit taklata jo etukäteen.
- **Luutuneet asenteet** ja epäonnistumisen pelko voivat myös jarruttaa toimintaasi: pelätään virheitä, jotka voisivat vaikuttaa negatiivisesti tapahtuman maineeseen. Jos havaitset liiallista varovaisuutta uusien asioiden kokeilemiseen, rohkaise pieniin mutta vaikuttaviin askeliin.
- Sitouta kaikki osapuolet tapahtuman vastuullisuustavoitteeseen, johda sitä joka mutkassa ja luo ilmapiiri, jossa tavoite ohjaa jokaisen toimintaa. Kannusta tutkimaan ja kokeilemaan rohkeasti, **ilman epäonnistumisen pelkoa**.
- **Käsiparit loppuvat kesken**: yhdessäkään tapahtumassa ei koskaan ole liikaa teki-jäporukkaa ja yleensä tapahtumat toteutetaan suurelta osin vapaaehtoisvoimin. Ainakin suurin osa heistä on mukana palkatta, omalla vapaa-ajallaan. Suunnittele ja toteuta siis vapaaehtoisten ajankäyttö tehokkaaksi ja minimoï tarpeeton lupopäika.
- **Henkilömuutokset**, varsinkin vastuuhenkilöiden, voivat sekoittaa pakkaa ja hankaloittaa tapahtuman läpivientiä. Vapaaehtoisorganisaatiolla toteutettava tapahtuma tarvitsee riittävästi osaavia ihmisiä vastuuasemiin johtamaan toimintaa ja oman vastualueensa talkooporukkaa. Poisjääntejä sattuu, monista eri syistä. Varaudu siis muutoksiin nimeämällä jokaiselle vastuuhenkilölle varahenkilö, joka pystyy hyppäämään samoihin kenkiin tarvittaessa vaikka kesken tapahtuman. Näin vastuunkanto on kevyempää kaikille.

KOKEMUKSIA PORVOO BORGÅ JUKOLASTA:

”Merkillepantavaa on, että viime hetken muutokset, etenkin kilpailukeskuksen rakentamisessa aiheuttavat huomattavasti lisätyötä sekä -kustannuksia. Kannattaa siis suunnitella ja kommunikoida huolella.”

5. Erityishuomio tapahtumapaikan valintaan ja rakentamiseen

Jos olet vielä siinä vaiheessa, että tiedät järjestäväsi tapahtuman, muttet ole lyönyt lukkoon sille sopivaa paikkaa, pysähdy. Yksi keskeisimmistä valinnoista hiiliviisauden tiellä on sijainti. Keskeisellä tai helposti saavutettavalla paikalla järjestettävä tapahtuma on saavutettavampi julkisilla liikennevälineillä tai yhteiskuljetuksilla. Myös kävely, pyöräily ja muut päästöttömät liikkumismuodot ovat helppoja vaihtoehtoja, ja niistä on myös hyvä muistaa viestiä aktiivisesti mm. osallistujille, yleisölle ja vapaaehtoisille.

Suunnittele kompakti tapahtuma-alue, jossa asiakasvirrat liikkuvat sujuvasti eikä erillisiä tapahtuma-alueen sisäisiä kuljetuksia tarvita. Fiksusti suunniteltua tapahtuma-aluetta on myös joustavampaa hallita ja sen sisällä asiakkaita on helpompaa ohjata toimimaan hiiliviisaasti. Suuri ei aina ole kaunista, eikä varsinkaan tehokasta tai järkevää. Sama pätee myös sisätapahtumiin: mieti, miten rajaat tapahtumasi siten, että voit toimia joustavasti.

KOKEMUKSIA PORVOO BORGÅ JUKOLASTA:

”Keskeinen asia onnistuneen asiakaskokemuksen kannalta on riittävän kompakti kisakeskus, jossa matkat eri toimintojen välillä ovat maltilliset. Lisäksi tulee kiinnittää riittävästi huomiota osallistujavirtojen liikkumiseen ja tarjolla olevien palveluiden läpikäymiseen kokonaisuutena, esim. screenien, jätehuollon eli roskisten ja vesipisteiden sijoittelu.”

Suurempia tapahtumia rakennetaan ja pohjustetaan monesti jo useita vuosia ennen itse h-hetkeä. Pienempiäkin tapahtumia valmistellaan runsaasti ennen porttien aukaisua, joskus vuoden verran, toisinaan pari kuukautta. Yleensä hektisin rakennus- ja valmisteluvaihe ajoittuu n. 1–4 viikkoa ennen tapahtumaa, jolloin päästöjä syntyy monenlaisista toiminnoista. Ulkotapahtumissa muun muassa maanrakennustyöt, logistiikka ja tavarankuljetukset sekä väliaikaisten rakenteiden pystytys vaativat hiiliviisaita tekoja ja valintoja hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi. Monet näistä rakennusaikana tehdyistä toimenpiteistä eivät näy suoraan osallistujille,

mutta niihin panostamalla voit tehdä valtavan loven hiilijalanjälkeen. Ulkotapahtuman järjestäjän on ylipäätään syytä toimia luonnon ehdoilla ja ennallistaa ympäristöä tarvittaessa jälkikäteen.

Sisätapahtuman järjestelyissä voit painottaa tapahtumapaikan valinnassa sellaista paikkaa, jolla on jo käytössään ympäristösertifikaatti tai -standardi. Jos tapahtumasi venue on jo valittu tai et voi siihen itse vaikuttaa, keskustele tapahtumapaikan kanssa mahdollisuuksista tehdä valintoja tai muutoksia päästöjen pienentämiseksi.

Johda viestinnällä ja hyödynnä yhteistyötä

(Hiili)viisas johtaminen

Tapahtuman aiheuttamien ympäristövaikutusten hallinta ja ympäristötoiminnan johtaminen ovat olennainen osa onnistunutta vastuullisuustoimintaa. Pidä langat käsissä, motivoi ja inspiroi, sitouta, muista kannusteet. Muista myös, että tapahtumajärjestäminen kuluttaa muitakin resursseja kuin vain luonnonvaroja: aikaa, rahaa, työtunteja ja jaksamista. Vankalla mutta joustavalla johtamisella voidaan säästää kaikkia näitä resursseja. Jos oma uskosi meinaa loppua, palaa alussa

asettamaasi tavoitteeseen ja inspiraatioon: olet hyvällä asialla, joka säteilee moninkertaista positiivista vaikutusta ympärilleen. Lopussa kiitos seisoo.

”Suunnittele huolella ja ole valmis muuttamaan ideoita – ja lopuksi lyö lukkoon päätökset.”

Voi olla järkevää nimetä tapahtumalle vastuullisuusvastaava. Hänen tehtävänä on huolehtia siitä, että suunnitelmasi toteutuu ja vastuullisuusnäkökulmat otetaan huomioon kaikissa tapahtuman järjestelyissä. Vastuullisuusvastaavan ei tarvitse toimia koko-aikaisesti tai kokopäiväisesti, mutta älä myöskään ajattele, että vastuullisuusasiat hoituvat ”siinä sivussa” tai että voit ulkoistaa ne kokonaan vain tälle henkilölle. Vastuullisuustoimet voivat olla – ja niiden on syytä olla – osa tapahtuman dna:ta ja siten ihan jokaisen vastuulla.

Viestintä toiminnan mahdollistajana

Jos et viesti, et ole olemassa. Viestintä on myös vastuullisuustoimien jalkauttamisen ja johtamisen selkäranka! Huolehdi, että vastuullisuustoiminta ja tavoitteet näkyvät viestintäsuunnitelmassa ja sisällytä valitsemasi teeman ydinviestit kaikkeen toimintaan ja viestintään, niin sisäiseen kuin ulkoiseen. Ota vastuullisuus myös osaksi tapahtumasi markkinointia! Jo ennen tapahtumaa tehtävä ulkoinen viestintä osallistujille, medialle ja yhteistyötahoille vahvistaa tapahtumasi brändiä ja tukee toimenpiteiden toteutusta. Sisäinen viestintä kumppaneille, vapaaehtoisille ja omassa organisaatiossasi luo yhtenäisyyttä ja saa kaikki tahot toimimaan yhteisten päämäärien eteen selkeämmin. Ota kumppanit mukaan, suunnittele ja linjaa viestintää yhdessä.

Oletko itse tapahtuman järjestäjä? Ethän hoida viestintää vain yksin? Vain hyvin pienissä tapahtumissa tapahtuman organisointi ja viestintä kannattaa pitää samoissa käsissä. Viestinnän osaajat, sujuvasanaiset kirjoittajat

Kaikki ei aina suju kuin Strömsössä, joten muista olla myös joustava: Käytännön toimenpiteiden johtamisen tulee elää tapahtuman mukana ja suunnitelmaa kannattaa päivittää tarvittaessa toimintaympäristön muutosten mukaan, vastaamaan haasteisiin parhaiten. Pidä vastuullisuutta ja toimenpiteitä esillä jatkuvasti, jotta asia pysyy tuoreena mielessä.

 “Suunnittele myös johtaminen: tiedä mitä teet ja missä vaiheessa. Hyödynnä sähköisiä kanavia ja kokouksia.”

ja diginatiivit somettajat pitävät huolen siitä, että vastuullisuusteemasi punainen lanka näkyy ja kuuluu kohderyhmiä kiinnostavalla tavalla. Muista, että näitä viestintävelhoja löytyy myös tapahtumasi vapaaehtoisista ja talkoolaisista. Kasaa toimiva ydinryhmä, joka pitää yllä viestintää kaikkiin suuntiin.

Tapahtuman ydintoteuttajat eli oma organisaatio, vapaaehtoistiimien esihenkilöt, eri osa-alueista vastaavat henkilöt sekä tapahtumapaikka ovat ydinroolissa myös vastuullisuuden läpiviemisessä. Vältä pahimmat sudenkuopat pitämällä kaikki tapahtumassa toimivat tietoisina siitä, mitä tapahtuu milloinkin. Sisällytä yhdessä sopimanne toimenpiteet mukaan kaikkeen viestintään ja valuta tietoa heidän kauttaan muille. Vastuuta heitä viemään tietoa eteenpäin: jos tieto jää vain ylimmän tason päihin, ei rivitalkoolainen tai tapahtumapaikan pätkätyöläinen tiedä mitään koko asiasta.

Viestinnän suunnittelu ennen tapahtumaa:

- ☐ Pohdi jo etukäteen, ketkä ovat tapahtumasi ulkoiset, mutta myös sisäiset kohderyhmät.
- ☐ Listaa vastuullisuuden osalta tärkeimmät viestit kullekin kohderyhmälle eli miten saat innostettua heidät yhteisen tavoitteen taakse.
- ☐ Suunnittele viestintää jo ajoissa ja ajoita perusviestintä etukäteen, vähintään viikkotasolla.
- ☐ Mieti, mitä viestintäkanavia käytät: vapaaehtoiset tavoitat ehkä parhaiten WhatsAppilla tai muulla nopealla viestimellä tai sähköpostilistan avulla, mutta yritysten viestinnän tulee olla räätälöity niiden roolin mukaan.
- ☐ Pidä kaikessa sisäisessä viestinnässä vastuullisuusteema koko ajan mukana ja selkeänä: kokoukset, kumppanikeskustelut, vapaaehtoisviestintä.
- ☐ Tee vastuullisuudesta myös yksi tapahtumasi viestintäkärki, mutta muista pitää jalat maassa. Liiat ideaalit muuttuvat helposti viherpesuksi.
- ☐ Varustaudu reagoimaan viestinnän kriiseihin ja myrskyihin, joita silloin tällöin nousee, varsinkin aktiivisissa somekanavissa.

“Muista, etteivät
kaikki tiedä yhtä
paljon kuin sinä
– viestinnän
merkitystä ei voi
korostaa liikaa.”

Viestinnän avulla tavoitat suoraan muun muassa yhteistyökumppanit, tapahtuman palveluiden tuottajat ja tavarantoimittajat sekä vapaaehtoiset. On myös tärkeää, että kaikki osallistujat – myös urheilijat, esiintyjät ja kutsuvieraat – ovat tietoisia toimintansa ympäristövaikutuksista. Sitouta kaikki vastuullisuustoimintaasi ja teemaan, jolloin he myös toimivat tapahtumasi vastuullisuusviestinnän lähettiläinä. Aktiivisella viestinnällä ja vuorovaikutuksella varmistat, että mm. kumppanit vahvistavat omalta osaltaan vastuullisuusviestiäsi ja tavoitteitasi omassa viestinnässään ja toiminnassaan. Paikallisen yhteisön ja median tavoitat esimerkiksi juttu-

vinkeillä, tiedotteilla ja infotilaisuuksilla, joissa kerrot mitä tuleman pitää ja millaisia vaikutuksia tapahtumallasi tavoitellaan.

Lähesty eri toimijoita eri tavoin. Yleensä on järkevää erotella useita eri kohderyhmiä: kumppanit (mm. yhteistyöyritykset, tapahtuman palveluiden tuottajat, tavarantoimittajat, kaupunki tai kunta), oma tapahtumaorganisaatio mukaan lukien vapaaehtoistiimeistä ja eri osa-alueista vastaavat henkilöt sekä tapahtumapaikka, vapaaehtoiset, osallistujat sekä yleisö. Mieti mikä juuri kyseistä kohderyhmää asiassa kiinnostaa ja millä tavalla saat kohderyhmän innostettua asiasi taakse.

KOKEMUKSIA PORVOO BORGÅ JUKOLASTA:

“Tehtiin hyvää työtä yleisen ilmapiirin sekä tietoisuuden osalta, käytössä olleen budjetin rajoissa. Tiedotettiin oikealla tavalla, ettei kyse ollut viherpesusta, vaan konkreettisista teoista.”

Perusprinsiipit:

- Pidä vastuullisuusviestintä selkeänä ja näkyvänä.
- Vastuullisuusviestintä tuo lisäarvoa, mutta älä lupaa tyhjiä ja liikoja.
- Sisällytä vastuullisuusteemasi ydinviestit kaikkeen toimintaan. Tee siitä osa tapahtumasi juttua, ei päälle liimattua kokonaisuutta.
- Kerro konkreettisista ympäristötoimista ja niiden vaikutuksista.
- Käytä ymmärrettävää kieltä ja termejä: tavallisen tapahtumakävijän tai yrityskumppanin korviin vastuullisuuteen liittyvä terminologia voi kuulostaa vaikealta ja joskus jopa ristiriitaiselta.
- Älä pelkää tehdä persoonallista viestintää, vaikka pitäisitkin faktat faktoina.
- Puhu myös kuvin: visuaalisilla keinoilla saat monesti viestin perille nopeammin ja tehokkaammin kuin sanoilla. Pidä sama visuaalinen ilme kaikissa materiaaleissa.
- Tee kumppaneista ja omasta porukastasi vastuullisuuden brändilähettiläitä, mutta varmista että puhutte samasta asiasta. Helpoiten tämä käy jakamalla tapahtumalle määritellyt vastuullisuusviestit.
- Hyödynnä somekanavien lisäksi nettisivujasi, pidemmän viestin teho saattaa unohtua nykyajan nopeatempoisessa someviestinnässä.
- Jos tapahtumallasi on oma sovellus, nosta vastuullisuus yhdeksi pääteemaksi sielläkin.
- Puhuttele yrityksiä, yleisöä ja osallistujia oman tapahtumasi luonteen mukaisesti ja kohderyhmiä kiinnostavalla tavalla. Esimerkiksi kesätapahtumassa voit painottaa vehreiden metsien suojelua, talvitapahtumassa ilmastonmuutoksen vaikutuksia talviolosuhteisiin.
- Viesti totuudenmukaisesti, mutta varaudu myös negatiiviseen julkisuuteen ja somekommentointiin. Tehkää kriisiviestintäsuunnitelma.

Yhteistyössä kumppaneiden ja koko tapahtuma-alan kanssa

Yhtään tapahtumaa ei koskaan järjestetä pelkästään tapahtumaorganisaation voimin, vaan yhdessä kumppaneiden, paikallisten yritysten, tavarantoimittajien, vapaaehtoisten talkoolaisten ja monien muiden tahojen kanssa. Yhteistyö tuo voimaa myös vastuullisuuden edistämiseen, ja sen hyödyntäminen hyödyttää kaikkia osapuolia. Onnistumisen kannalta on ennalta-arvoisen tärkeää sitouttaa ja aktivoida kaikkia tapahtumaan osallistuvia toimimaan vastuullisesti.

- Valmistele vastuullisuussuunnitelmaa yhdessä kumppaneiden ja esimerkiksi tapahtumasi vapaaehtoistiimien vastuunkäijöiden kanssa ja sitouta heidät mukaan.
- Talkoolaisten ja vapaaehtoisten perehdyttäminen on tärkeää, jotta he tietävät, mitä on suunniteltu ja miten suunnitelmat on tarkoitus toteuttaa.
- Hyödynnä tapahtuman kumppanihankinnassa vastuullisuuskärkeä ja toisaalta kumppaniasi omia vastuullisuustoimintoja ja -innovaatioita.
- Kumppanien ja oman väen sitouttamisessa ja osallistamisessa on tärkeää muistaa ja muistuttaa, että vastuullinen ja hiiliviisas toiminta on helpompaa kuin luulisi.

Tapahtumateollisuus ei virallisen toimialaluokituksen mukaan ole yksi yhtenäinen toimiala. Tapahtuma-ala on kuitenkin it-

sessään suuri yhteisö, joka koostuu laajasta verkostosta erilaisia yrityksiä ja toimijoita. Tapahtuma-alan verkostojen hyödyntäminen on olennainen osa menestyvää ja kestävää tapahtumajärjestämistä. Yhteistyö muiden tapahtuma-alan ammattilaisten kanssa ei ainoastaan hyödytä omaa organisaatiotasi vaan myös koko tapahtumateollisuutta. Tiedon jakaminen, verkostoituminen ja vastuullisuuteen sitoutuminen ovat avainasemassa luotaessa kestäviä ja menestyviä tapahtumia tulevaisuudessa. Voit omalla toiminnallasi olla edelläkävijä vastuullisessa tapahtumajärjestämisessä. Yksi tapa sitoutua vastuullisuuteen on osallistua yhteisiin tapahtuma-alan ilmastotavoitteisiin.

Yksittäisillä tapahtumilla on vaikutusta. Sen lisäksi tällä verkostolla on mahdollisuus vaikuttaa suuresti yhdessä. Älä jää tapahtumasi kanssa yksin.

- Hyödynnä tapahtuma-alan verkostoja.
- Luo kontakteja muihin tapahtumajärjestäjiin, jakakaa ja levittäkää parhaita käytäntöjä.
- Ota osaa tapahtuma-alan vastuullisuustyöhön ja kerro omista toimistasi.
- Sitoudu yhteisiin tapahtuma-alan ilmastotavoitteisiin.

Lue lisää kumppaneista ja yhteistyöstä luvusta [Vaikuttavaa yhteistyötä.](#)

Päästölähteiden kartoitus ja päästöjen kumoaminen

Kartoita tapahtumasi ympäristökuormitus

Tärkein käytännön toimenpide on kartoittaa tapahtumasi päästölähteet ennen tapahtumaa ja valita parhaat toimintakohteet ja -tavat päästöjen vähentämiseen. Pienemmän tapahtuman osalta pääset pitkälle jo tämän käsikirjan vinkkien avulla. Mikäli sinulla on resursseja käytettävissäsi, voit valmistautua laskemaan tapahtumasi päästöt (tai antaa sen ammattilaisten tehtäväksi). Hiilijalan-

jäljen laskentaa on hyvä valmistella etukäteen. Säästät aikaa ja säästyt harmailta hiuksilta. Kun kerrot yhteistyökumppaneillesi laskennasta ja siihen tarvittavista tiedoista jo tässä vaiheessa, varmistat, että saat heiltä laskentaan tietoja tapahtuman jälkeen sujuvasti. Lue lisää päästölähteistä ja lisäohjeita laskentaan luvusta [Päästölähteet ja hiilijalanjäljen laskenta](#).

Kompensaatioista ilmastotekoihin

Jos suunnittelet vapaaehtoisia ilmastotekoja ja/tai kompensaatioita keventääksesi tapahtumasta aiheutuvia päästöjä eli hiiliviisaiden toimiesi jälkeen jäljelle jäävää kuormitusta,

Puhu vapaaehtoisista ilmastoteoista.

Vuoden 2023 alussa ministeriöt julkaisivat ohjeistuksen, jossa suositellaan käytettäväksi termiä 'vapaaehtoiset ilmastoteot' sen sijaan, että käytettäisiin ilmaisia hiilijalanjäljen

aloita niiden valinta ja valmistelu ajoissa. Tässä kohtaa on hyvä muistaa muutama erittäin tärkeä seikka:

'kompensointi' tai 'hyvitys'. Voit myös kertoa, että tapahtumasi on mukana auttamassa Suomea kohti yhteistä kansallista hiilineutraalisuustavoitettamme.

Muista ottaa huomioon kaksoislaskenta eli toimenpiteet, jotka lasketaan jo osaksi Suomen kansallista ilmastolaskentaa.

Yksi suosituimmista vapaaehtoisista ilmastoteoista on hiilinielujen lisääminen metsien ja maankäytön muutosten kautta. Niiden käytämisen haasteena on kuitenkin ns. kaksoislaskennan ongelma: suurin osa sellaisista toimista, joita aiemmin voitiin käyttää kompensoimaan esimerkiksi tapahtumista aiheutuvia päästöjä, kuuluvat nykyisin Suomen kansallisen ilmastotavoitteen piiriin.

Suomen kansallinen tavoite on hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä ja valtio raportoi vuosittain Suomen kasvihuonekaasupäästöt ja mm. metsien hiilinieluista syntyvät hiilenpoistot. Siksi esimerkiksi Suomessa lähes kaikki maankäytön ja metsien hiilivarastojen muutokset otetaan huomioon kansallisessa raportoinnissa etkä voi käyttää niitä tapahtumasi päästöjen kumoamisessa.

Tue kotimaisia metsiin tai maankäyttöön liittyviä parannuksia.

Tapahtumat voivat välttää kaksoislaskennan tekemällä markkinoinnissaan ns. ilmastokiväittämiä, jolloin kerrot, että olet mukana auttamassa Suomea kohti hiilineutraalisuustavoitetta.

Muista kuitenkin, ettet voit niiden avulla kertoa tavoittelevasi hiilineutraaliutta tai kompensoivasi päästöjä.

Voit siis suosia paikallisia ilmastotekoja ja tukea hiilinieluja lisääviä toimenpiteitä, esimerkiksi soiden ennallistamista tai metsien lannoitusta.

Tapahtumasi lähialueilla tehtävät, päästökuormaa keventävät toimet ovat monesti myös helpommin ymmärrettäviä ja mielenkiintoisempia kuin vaikkapa ulkomailta ostetut ilmastoyksiköt.

Varaa myös riittävästi aikaa sopivien vaihtoehtojen etsimiseen ja löytämiseen.

Voit kumota tapahtumasi päästöjä ja ilmastohaittoja joko osittain tai kokonaan myös sellaisilla toimenpiteillä tai ilmastoyksiköillä, jotka eivät vaikuta minkään maan virallisiin ilmastotavoitteisiin. Esimerkiksi tiettyjä hiilinielutekniikoita ei Suomessakaan tällä hetkellä lasketa EU:n tai Suomen ilmastotavoitteiden tai -laskennan piiriin. Niitä ovat mm. Suomessa tapahtuva ilmasta poistetun hiilidioksidin varastointi ja biohiilen käyttö maanparrusaineena. Näitä keinoja voit siis tukea ja käyttää myös Suomessa osana tapahtumasi päästöjen kumoamista ympäristöministeriön nykyisen (2023) ohjeistuksen mukaan.

Vapaaehtoisilta hiilimarkkinoilta yritykset, organisaatiot ja kansalaiset voivat hankkia ilmastoyksiköitä, jotka perustuvat si-

toumukseen vähentää päästöjä tai sitoa hiilidioksidia ilmakehästä. Ilmastoyksiköitä voit ostaa välittäjiltä, jotka välittävät virallisesti todennettuja päästövähennyksiä tai -poistoja niiden tuottajilta mistä päin maailmaan tahansa. Hanki sellaisia ilmastoyksiköitä, joita ei lasketa mukaan Suomen kansalliseen päästölaskentaan ja jotka on sertifioitu EU:n hyväksymän sertifiointiohjelman puitteissa. Ilmastoyksiköt ilmaistaan hiilidioksidiekvivalenttitonneina (t CO₂-ekv). Myös päästölaskennassa tapahtumasi päästöt mitataan hiilidioksidiekvivalenttikiloina ja -tonneina.

Jos tapahtumasi aikoo olla jossain vaiheessa jopa hiilineutraali, on edellä mainittujen toimenpiteiden katettava kaikki tapahtuman aiheuttamat päästöt.

Ohjeistukset voivat myös muuttua ja tarkentua. Ajantasaisinta tietoa vapaaehtoisista hiilimarkkinoista ja Suomen kansallisesta ilmastopolitiikasta saat muun muassa ympäristöministeriön nettisivuilta. Voit lukea aiheesta lisää myös valtioneuvoston julkaisusta “Opas vapaaehtoisen hiilimarkkinoiden hyviin käytäntöihin - Vapaaehtoisten ilmastotekojen edistäminen ilmastoyksiköillä”.

Kuva: Markku Pulkkinen

Vuoden 2023 Porvoon Jukolan viestissä haluttiin painottaa mahdollisimman paikallisia hiilinelutoimenpiteitä.

Biohiilen ja soiden ennallistamisen avulla voidaan luoda ja ylläpitää hiilineluja

Biohiilen käyttö otettiin osaksi tapahtuman toteutusta ja sitä kokeiltiin vapaaehtoisena ilmastotekona. Biohiilen käytöllä luodaan maaperään sitoutuvaa ja pysyvää hiilivarantoa. Biohiili on yksi kansainvälisesti tunnistettu, ilmastonmuutosta hillitsevä hiilidioksidin poistamisteknologia, jolla voidaan luoda ja ylläpitää hiilineluja, jotka johtavat ilmakehän hiilidioksidin sitomiseen ja hiilen pitkäaikaiseen sitoutumiseen. Porvoo Borgå Jukolassa biohiiltä suunniteltiin käytettäväksi sekä tapahtumapaikan ennallistamisessa että Porvoon kaupungin maa- ja viherrakentamisessa.

Vapaaehtoisiin ilmastotekoihin eli hiilinelujen vahvistamiseen biohiilen avulla käytettäviä varoja pyrittiin keräämään verkkosivulla, johon käyttäjiä ohjattiin tapahtumaviestinnän kautta. Varat pidettiin erillään muista varoista tarkoituksena ostaa markkinahintaista biohiiltä tapahtumakumppani GRK Infra Oy:lta. Biohiilen luovutus Porvoon kaupungille maa- ja viherrakentamiseen oli tarkoitus toteuttaa vastikkeettomasti edellyttäen, että sen käyttö parantaisi ja vahvistaisi paikallisia hiilineluja.

Biohiilen konkreettisia käyttömahdollisuuksia esiteltiin tapahtuma-alueella demonstraatiolaitteiden ja infotekstien avulla. Kokeilussa ei kuitenkaan täysin onnistuttu, sillä osallistujia ja katsojia ei saatu innostumaan aiheesta ja biohiilen käyttö eri tarkoituksissa jäi hieman kaukaiseksi. Porvoon kaupunki puolestaan otti asian innostuneena vastaan ja useita, potentiaalisia käyttökohteita biohiilelle löydettiin seuraavaa kasvukautta silmällä pitäen.

Porvoo Borgå Jukolan yhteyteen suunniteltiin myös soiden ennallistamishanketta aivan tapahtuma-alueen viereen. Suunnitelma sai positiivisen vastaanoton niin maanomistajilta kuin muilta sidosryhmiltä. Toteutus olisi kuitenkin vaatinut pidemmän valmisteluajan, joten hankkeeseen herättiin liian myöhään ja siksi toteutus jäi suunnittelupöydälle.

Kuva: Kimmo Hirvonen

☐ Tapahtuman aikana

Toimi näin

- ☐ Varmista, että **kaikki tietävät mitä on suunniteltu** ja toimivat sen mukaisesti.
- ☐ Varaudu tekemään **korjausliikkeitä**.
- ☐ Hyödynnä **viestintää** monin eri tavoin.
- ☐ **Innosta** osallistujia ja tuo kestävät valinnat yleisön ulottuville.
- ☐ Pysähdy hetkeksi ja **muista nauttia** itse tapahtumasta!

Totta puhuen, ehdit keskittyä ja puuttua vastuullisuustoimintaan kaikkein vähiten silloin kun tapahtumasi on käynnissä. Porttien avauduttua tapahtuma on kuin juna, joka rullaa raiteillaan siihen asti, kunnes viimein suljette portit. Pystyt vaikuttamaan asioihin vain rajallisesti. Muista kuitenkin, että tapahtuman aikana on syytä tehdä korjausliikkeitä, jos haasteita ilmenee. Varmista myös, että kaikki toimivat suunnitelman mukaan: pienet lipsumiset voivat johtaa isompiin solmuihin.

— **“On tärkeätä kertoa ja motivoida, miksi asioita tehdään – toimintatavat saattavat poiketa siitä mihin omassa arjessa on tottunut.”**

— **“Tapahtuman aikana reagoidaan äkillisiin ja yllättäviin tilanteisiin, paljon muuta ei ole tehtävissä.”**

- Etukäteissuunnittelu on tärkeintä: Pidä tapahtuman aikana huolta siitä, että suunnitelmat toteutuvat. Esimerkiksi, jos tapahtuma-alueelle on suunniteltu jätteiden tarkka lajittelu, varmista, että talkoolaiset osaavat opastaa kävijöitä lajittelemaan oikein.
- Kehota kaikkia järjestelyihin osallistuvia kertomaan, jos he huomaavat tapahtuman aikana jotakin, johon tulisi reagoida.
- Informaation jakaminen laajentaa vastuuta: vapaaehtoisten on hyvä kertoa omalta osaltaan seuraavalle talkoisiin tulevalle, mitä on suunniteltu ja tarkoitus tehdä.
- Käy myös kumppaneiden kanssa läpi, mitä heiltä odotetaan tapahtuman aikana.

Tarjoa tapahtuman aikana kävijöille, yleisölle ja osallistujille useita mahdollisuuksia vaikuttaa päästökuormaansa omilla valinnoillaan. Kerro heille vaihtoehtoista ja siitä, mikä vaikutus valinnoilla todella on! Vähäpäästöiset liikennevaihtoehdot, kasvispainotteinen ruoka ja jätteiden kierrätys ovat vain muutamia esimerkkejä käytännön teoista, joilla on suuria vaikutuksia. Lue kaikki vinkit ja parhaat kokemukset päästöjen keventämiseen luvusta [Päästölähteet ja hiilijalanjäljen laskenta tai minioppaasta](#).

Tehokas ja innostava tapahtumaviestintä on ratkaisevan tärkeää osallistujien aktivoimisessa ja sitouttamisessa. Tapahtuman aikana kässissä on usein paljon muutakin, joten etukäteissuunnittelu on ehdoton edellytys onnistumiselle. Tapahtuman menestys myös riippuu osin siitä, miten osallistujat kokevat tapahtumasi – ja vastuullisuuden osalta toimiesi onnistumisen. Tai epäonnistumisen! Parhaimmillaan tapahtuma-alueesi on innostava vastuullinen osallistujakokemus - lisäelämys jo itsessään. Varaudu myös kriittisiin kommentteihin ja uutisnostoihin. Tapahtuman

aikana voit myös löytää ja hyödyntää äkillisiä helmiä, jotka vahvistavat vastuullisuusviestisi näkymistä konkreettisilla tapahtuman aikaisilla esimerkeillä. Tähän kannattaa hyödyntää myös tiimiläisiä ja kumppaneita, kunhan olet varmistanut, että he ymmärtävät tapahtuman vastuullisuuden ja siihen liittyvät viestit oikein.

- Aloita tiedottaminen riittävän ajoissa.
- Viesti tapahtuman aikana siitä, mitä on tehty ja saatu aikaan.
- Varmista, että viestisi on riittävän tiiviissä ja ytimekkäässä muodossa.
- Varmista, että ydinsisällöt kussakin kanavassa on suunniteltu ja mahdollisesti ajastettukin etukäteen.
- Kokoa mediaosumat ja hyödynnä niitä.
- Hyödynnä hype: viesti tilannekuvin ja -tunnelmin missä ja miten vastuulliset teot näkyvät tapahtumassasi.

Kuva: Janne Penttinen

Kestävien valintojen jalkauttaminen osallistujille on yksinkertaisempaa kuin voisi kuvitella. Nosta vastuullisuus ja vaikuttavat tekosi näkyviin tapahtuma-alueella. Visuaalinen ilme, digitaaliset pinnat, ständit, jätekatokset... Osallistuttaminen onnistuu, kun pidät ydinviestisi yksinkertaisena ja annat osallistujille konkreettisia vinkkejä, miten vähentää omaa hiilijalanjälkeään.

Pohdi tapahtumasi osallistujapolkua. Joissain tapahtumissa osallistujat ja yleisö kulkevat melko samaa polkua, toisissa osallistujien (ts. esiintyjät, urheilijat) ja yleisön asiakasvirrat eivät kohtaa lähes lainkaan. Molemmille viestiminen on avainroolissa onnistumisten kannalta. Mieti ainakin:

- Mitä steppejä osallistuja ja/tai kävijä ottaa jo ennen tapahtumaan saapumista, miten ja mitä hänelle viestitään ennen tapahtumaa.
- Miten ja missä osallistuja ja/tai kävijä liikkuu tapahtuma-alueella, miten ja mitä viestitään paikan päällä.

Muista viestinnässä myös kulttuurierot: Esimerkiksi ulkomaisille vieraille on joskus hyvä muistuttaa, että suomalainen hanavesi on täysin puhdasta ja juomakelpoista, ja että Suomessa muovi- ja lasipullot kerätään ja palautetaan panttimaksua vastaan.

Lisävinkkejä osallistamiseen:

- Tarjoa kävijöiden käyttöön yksinkertainen hiilijalanjälkilaskuri, jonka avulla he voivat halutessaan arvioida tarkemmin tapahtumaan liittyvän matkustamisensa aiheuttamat päästöt.
- Tarjoa kaikille tapahtuman osallistujille ja kävijöille mahdollisuus osallistua sinun tapahtumasi ilmastotalkoisiin tekemällä oma ilmastotekonsa.

Myös kumppanisi näkyvät ja kuuluvat tapahtuman aikana ja heidän teoillaan on merkitystä. Tuo esiin tapahtuman aikana kaikkea sitä, mitä hiiliviisasta olette yhteistyökumppaneiden ja yritysten kanssa suunnitelleet ja sopineet yhdessä. Teettekö tai kokeiletteko jotakin aivan uutta? Älä unohda kertoa tapahtumaa rakentaneiden yritysten hiiliviisaista toimista. Suuri osa vastuullisuustoimenpiteitä, kuten hiiliviisaasti toteutetut maanrakennustyöt, vähäpäästöinen tavaralogistiikka tai järkevöitetty jätehuolto eivät suoraan näy paikan päällä, jos et viesti niistä.

Kannusta niitä yrityksiä, jotka ovat näkyvillä tapahtumassasi esimerkiksi ständeillä tai telttoissa, pohtimaan omia käytäntöjään. Kestävien valintojen tekeminen ja niiden esiintuominen tukee yhteisiä tavoitteita. Lue lisää kumppaneista ja yhteistyöstä luvusta Vaikutavaa yhteistyötä.

Ai niin, ja muista nauttia! Pysähdy keskellä tapahtuman härdelliä ja katso ympärillesi. Nauti siitä, että nyt ollaan tässä, kaikki tämä ollaan saatu aikaan ja tunnelma on korkealla.

KOKEMUKSIA PORVOO BORGÅ JUKOLASTA:

”Meidän ständisuunnittelu oli sillä lailla hiiliviisasta, että teetettiin tosi vähän uutta. Ja giveawayksi valittiin pieni paperipussillinen kotimaisia kuivattuja mustikoita ja puolukoita, niin pysyi hiilijalanjälki pienempänä.”

”Oltiin yhteisellä ständillä isomman yrityksen kanssa. Oli fiksua jakaa tila ja kulut, näkyvyys oli hyvä molemmille ja päästöt pienemmät kuin jos oltaisiin pistetty pystyyn omat teltat.”

”Tehtiin kilpailukysely sähköisesti QR-koodilla, joten ihmiset pystyivät osallistumaan siihen puhelimella. Ei tullut ylimääräistä paperiroskaa”.

Kuva: Timo Erkkilä

☐ Tapahtuman jälkeen

Muista nämä

- ☐ Tapahtuman fyysinen ja henkinen **purku on tärkeä vaihe**, jota et voi ohittaa.
- ☐ Laadi purkuun **aikataulu ja suunnitelma**, sekä selkeät ohjeet mitä mihinkin laitetaan.
- ☐ Hiilijalanjäljen **laskenta** sujuu sutjakammin, jos olet pohjustanut sen hyvin.
- ☐ Toiminnan **yhteenveto ja arviointi** on hyvä tehdä yhdessä.
- ☐ Jokainen tapahtuma jättää jäljen ja **perinnön**: Mitä uutta opittiin ja luotiin? Vai jäikö jälkeen vain kasa savuavia raunioita?

Taphtuman purku

Taphtuman jälkeen alkaa intensiivinen purkuvaihe, niin fyysisesti kuin työpöydällä. Kun purkuvaihe on suunniteltu hyvissä ajoin ennen tapahtumaa, kaikki on valmista purkua varten, kun tapahtuma päättyy. Käytännössä purkaminen tapahtuu paljon nopeammin kuin rakentaminen, lisäksi tekijöillä on kiire saada homma pois käsistä. Etukäteissuunnittelun merkitys siis korostuu. Jos voit, varaa levännyt tiimi purkamaan tapahtuma- aluetta tapahtuman jälkeen.

“Tässä vaiheessa väki on suhteellisen väsynyttä ja suunnitelmien tekeminen ei onnistu, mutta hyvien suunnitelmien kohtuullinen toteuttaminen on mahdollista. Erinomainen vaihtoehto olisi, jos tapahtumalla olisi erillinen ja levännyt purkuporukka.”

Muuta huomioitavaa:

- Suurten rakenteiden purkamisessa tarvitaan suhteellisen paljon kalustoa ja koneita sekä työvoimaa.
- Etsi ja löydä etukäteen eri materiaaleille jatkosijoituspaikka. Esimerkiksi puutavaraa ja maa-ainesta voi myydä eteenpäin. Kankaiset mainosmateriaalit voi hyödyntää kierrätystuotteiden valmistuksessa.
- Ylimääräisten tarvikkeiden ja käyttämättömien tuotteiden palautus tukkuun tai muille kumppaneille vähentää poisheitettävän tavarän määrää.
- Lajittele materiaalit ja tavarat valmiiksi purkukohteessa niin lajittelet vain kerran. Varaa riittävästi lajitteluastioita myös mm. toimisto- ja mediatiloihin.
- Paras tapa kierrättää on jo valmiiksi teettää mm. mainos- ja kumppanimateriaalit niin, että niitä voidaan käyttää vielä uudelleen ja taas uudelleen.
- Mieti etukäteen, mitä teette noutamattomille löytötavaroille, jotta niitä ei tarvitse heittää hukkaan.
- Suunnittele purkurahdit fiksusti, säästät ajokilometrejä. Tee tämä yhdessä kumppanien kanssa.

≡ Mittaa, arvioi, opi

Tapahtumapaikan ja -rakenteiden purkamisen lisäksi on aika mitata ja arvioida vastuullisuustekojen onnistumisia ja haasteita, valmistella loppuraportti sekä viestiä ja jakaa oppeja eteenpäin. Vain siten voit oppia omista kokemuksistasi ja luoda vahvaa pohjaa tulevaisuudelle, joko seuraavalle omalle tapahtumalle tai benchmarkkina muille tapahtumille. Tämä vaihe jää usein täysin huomiotta, sillä kun tapahtuma on ohi, ajatukset ovat usein jo seuraavassa päivässä, viikossa, kuukaudessa. Mutta olet asettanut selkeät tavoitteet sekä määritellyt konkreettiset ja mitattavat teot tavoitteen saavuttamiseksi. Niitä on syytä arvostaa ja arvioida. Tapahtumien toiminnan arviointi on tärkeä osa tapahtuman onnistumista. Arviointi auttaa sinua tunnistamaan tapahtuman vahvuudet ja heikkoudet, sekä tekemään tarvittavia muutoksia tapahtuman tulevaisuutta varten, jos olet järjestämässä sitä uudelleen. Tai ehkä

olet mukana jonkin toisen tapahtuman järjestelyissä. Arvioinnin tuloksia voit käyttää jatkossa vastuullisuussuunnittelussa, viestinnässä ja markkinoinnissa. Voit esimerkiksi tapahtuman jälkeen kertoa talkoolaisille, kumppaneille ja osallistujille omien kiitosviestin muodossa, miten yhdessä onnistuttiin. Näin sitoutat heitä jo valmiiksi seuraavan vuoden tapahtumaan ja vastuullisuuteen osana sitä.

Mistä siis saat tietoa onnistumisista? Tai epäonnistumisista? Hyödynnä kaikenlaisia tietolähteitä. Kerää mitattavia tietoja, kuten ajokilometrit ja polttoaineen kulutus, energiankäyttö, jätemäärät, kulutetut eurot ja ostettujen materiaalien määrät. Monet tiedot ovat saatavilla helposti ostolaskuista tai kumppaneiden myyntiraporteista. Kertyneiden jättejakeiden määrät saat suoraan jätehuoltokumppaniltasi ja energiankulutustiedot energiyhtiöltä.

Kaikkea tietoa ei ole saatavilla suoraan ja valmiiksi mitattuna. Varsinkin osallistujien ja yleisön liikkumiseen liittyvää dataa et välttämättä saa mistään suoraan ja toisaalta liikenne on tapahtumasi suurin ympäristön kuormittaja. Matkustamista pitäisi siis kartoittaa, mutta miten? Tyypillisesti tapahtumissa järjestetään jonkinlainen kävijäkysely, johon voit sisällyttää kysymyksiä vastuullisuuteen liittyen. Kysy kävijöiltä itseltään, millä kulkuneuvoilla he tulivat paikalle ja kuinka pitkän matkan. Samaa on hyvä kysyä myös tapahtuman vapaaehtoisilta, sillä talkooväki liikkuu usein myös edestakaisin tapahtumapaikalle ja pois. Katso vinkit kävijä- ja talkookyselyihin käsikirjan liitteistä.

Kävijöiltä on hyvä kysyä myös niistä asioista, jotka eivät ole suoraan mitattavissa. Kuinka tyytyväisiä he olivat esimerkiksi jätteen lajittelupisteisiin, julkisen liikenteen yhteyksiin tai kasvisruokatarjontaan? Olivatko he huomanneet tapahtumasi vastuullisuusteeman? Oliko siinä heidän mielestään onnistuttu vai näkyikö tapahtumassa jotakin, joka oli ristiriidassa vastuullisuustekojen kanssa? Voit myös kysyä mm. majoittumisesta ja rahan käytöstä, joihin molempiin hiiliviisaus liittyy ainakin välillisesti. Hiiliviisaat teot voivat vaikuttaa tapahtuman aluetaloudellisiin vaikutuksiin positiivisesti, varsinkin jos olet muistanut jo ennen tapahtumaa nyrkkisäännön: suosi paikallisia ympäristöfiksua valintoja.

Mittausten ja kyselyiden lisäksi hyödyllistä tietoa voit saada haastatteluista, keskusteluista ja yhteisistä palavereista. Pidä oman väen kesken palautepalaveri heti muutama päivä tapahtuman jälkeen. Käykää läpi päälimmäiset kokemukset ja havainnot. On hyvä istua alas yhdessä myös myöhemmin, vaikka kuukausi tapahtuman jälkeen. Paremmin levänneenä ja pienen välimatkan päästä asioita on helpompaa miettiä systemaattisemmin. Samalla voitte luoda katseen jo kohti tulevaa, jos uusi tapahtuma siintää jo jossain tulevaisuudessa. Mitkä ovat ne tärkeimmät oivallukset, jotka otetaan käyttöön?

Valmisteleva koonti vastuullisuusteista ja onnistumista. Kokemukset, oivallukset, tulokset ja myös tulevaisuuden linjaukset on hyvä kirjata ylös. Loppuraportin ei tarvitse olla pitkä tai laaja, vaan juuri sellainen, että se palvelee sinua ja tapahtumaasi. Muista myös jälkiviestintä: kerro loppuraporttiin kiteytyistä ajatuksista kumppaneille ja sidosryhmille, nosta vastuullisuusteemasi onnistuminen esiin sosiaalisessa mediassa ja julkaise aiheesta juttu nettisivuillanne.

Muista tapahtuman jälkeen kiittää kumppaneita ja pyytää kehitysehdotuksia tulevaa varten. Kerro, että aiotte tehostaa toimintaa edelleen ensi kerralla ja sitouta heitä jo nyt mukaan. Kiitä myös omaa organisaatiota ja sisäpiirin toimijoita. Pyydä heiltäkin palautetta ja kehitysehdotuksia, kannusta tuomaan myös kriittiset mielipiteet julki. Kriittiset äänet vaimentamalla kehitys jää vain puolitiehen.

||| Päästölaskenta

Tapahtuman hiilijalanjäljen laskenta on prosessi, joka vaatii tarkkaa suunnittelua, tiedonkeruuta ja laskentamalleja. Hiilijalanjälki lasketaan tapahtuman jälkeen järjestäjäorganisaatiolta, tapahtumakävijöiltä ja yhteistyökumppaneilta saatujen ja kerättyjen tietojen avulla. Huomioi laskennassa – ja jo sen valmistelussa – mitkä tiedoista on todennäköisesti helppoa kerätä ja minkä esiin kaivaminen on työläämpää tai haastavampaa.

Päästöjen laskeminen ei ole ehdottoman välttämätöntä. Jo päästölähteiden tarkastelu ja kartoitus ohjaavat vastuullisuustoimenpiteiden valintaa. Toimiminen suunnitelmiesi mukaisesti tekee tapahtumastasi ympäristöystävällisemmän ja kestävämmän. Luovussa Päästölähteet ja hiilijalanjäljen laskenta pureudutaan tarkemmin päästölähteisiin ja dataan. Saat myös selkeän polun hiilijalanjäljen kartoitukseen ja laskentaan, jos päätät tehdä sen itse tai teettää laskennan ammattilaisilla.

Kuva: Janne Penttinen

Tapahtumaperintö

Tapahtumasi jättää jälkensä. Millaisen perinnön haluat siis jättää? Tapahtuma vaikuttaa aina kaupunkiin tai tapahtumapaikkaan, kävijöihin ja yhteisöön, osallistujiin ja koko tapahtumaväkeen. Tämän olet kuullut sanottavan: ”Jätä mahdollisimman pieni negatiivinen jälki ja pyri tekemään mahdollisimman suuri positiivien vaikutus.” Mitä se tarkoittaa käytännössä? Parhaassa tapauk-

sessä vastuullisessa tapahtumassa käyttöön otetut toimintatavat jatkavat elämäänsä myös tapahtuman ulkopuolella. Tai ne on havaittu niin tehokkaiksi, että samoja tapoja voidaan hyödyntää myös seuraavana vuonna tai seuraavassa tapahtumassa. Yhteistyössä ja hyvällä viestinnällä voit levittää viestiä onnistumisista laajalti.

JUKOLASSA ESIINNOUSSUTTA: TAPAHTUMIEN KETJUTUS

”Tapahtumaa varten rakennettavien fasilitteettien hyödyntämisen tehokkuutta tulee miettiä ja kehittää: kisakeskusta rakennetaan noin 2 kuukautta, sitä käytetään noin 2 vuorokautta ja puretaan noin 2 viikkoa.”

”Kun on näin iso tapahtuma, niin vastaisuudessa voisi miettiä sellaista synergiaa, että samalla tapahtuma-alueelle tehtäisiin jotain muutakin - hiilijalanjälki jakautuisi sitten muillekin kuin pelkästään yhdelle urheilutapahtumalle.”

Kuva: Janne Penttinen

PÄÄSTÖLÄHTEET JA HIILIJALANJÄLJEN LASKENTA

Päästölähteet ja niihin vaikuttaminen

Tapahtumien päästölähteet voidaan jakaa kuuteen osa-alueeseen: I) Liikenne (matkustaminen ja logistiikka), II) energian- ja vedenkulutus, III) jätteet ja kierrätys, IV) ruoka ja juoma, V) hankinnat ja materiaalit, VI) majoittuminen. Suurin osa päästöistä aiheutuu liikenteestä, jonka osuus koko tapahtuman hiilijalanjäljestä on yleensä noin 60–85 %, suurissa ja pienissä tapahtumissa, sisä- ja ulkotapahtumissa.

Ota kaikki päästölähteet huomioon, käy ne läpi oman tapahtumasi näkökulmasta ja ymmärrä omaa toimintaasi. Painota niitä tekoja,

jotka sopivat tapahtumaasi parhaiten ja joiden avulla kevennät päästökuormaa tehokkaimmin.

Muista, että joskus vaikuttavia tekoja tehdään suuren yleisön silmiltä näkymättömissä, joten niistä sinun täytyy viestiä aktiivisesti. Muista myös, että monet pienet teot ovat näkyviä tekoja, jotka kertovat sitoutumisestasi ympäristöä huomioivaan kokonaisajatteluun. Älä siis jätä niitä tekemättä, vaikka ne tuntuisivat vaikutukseltaan pieniltä.

Liikenne

Suurin ympäristökuormitus aiheutuu matkustamisen, liikkumisen ja logistiikan päästöistä, joten on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota liikennepäästöjen minimoimiseen. Tapahtuman sijainti ja kulkuyhteydet vaikuttavat merkittävästi siihen, kuinka paljon

päästöjä tapahtumasi aiheuttaa. Tapahtumajärjestäjänä voit kuitenkin vähentää näitä vaikutuksia valitsemalla vähäpäästöisiä kuljetusmuotoja ja kannustamalla kävijöitä ja kumppaneita tekemään samoin.

Vinkkejä yleisön ja osallistujien liikkumisen päästöjen vähentämiseen:

- ☐ Kannusta terveellisiin ja ympäristöystävällisiin liikkumismuotoihin: Järjestä tapahtuma-alueelle pyöräparkki. Jos järjestät talvitapahtuman, muista myös suksiparkki!
- ☐ Neuvottele paikallisliikenneyrityksen, VR:n ja muiden tahojen kanssa ylimääräisistä bussi- ja junavuoroista. Joskus bussiyhtiöt voivat tarjota normaalin bussireitin varrelle myös ylimääräisen pysäkin alueesi viereen. Kysy rohkeasti!
- ☐ Järjestä yleisölle pääsylipun yhteyteen ilmainen julkisen liikenteen lippu tai maksuton matkustusmahdollisuus tapahtumapäivän ajaksi.
- ☐ Sijoita pakolliset parkkipaikat alueille, joista on mahdollisuus kulkea tapahtuma-alueelle hyödyntäen vähäpäästöistä julkista liikennettä tai yhteiskuljetuksia. Pienikin vähennys polttoaineenkulutuksessa tuo ympäristöhyötyjä.
- ☐ Järjestä pysäköintipalvelupiste, josta kävijät ohjataan vähäpäästöisiin yhteiskuljetuksiin tai julkisen liikenteen linjoille.
- ☐ Älä tarjoa ilmaista parkkipaikkaa tai -aikaa henkilöautolla saapuville. Käytä kannustimia: pysäköinti on edullisempaa niille, jotka saapuvat kimpakyydillä. Pysäköintisovellusten käyttö vähentää tulostamista ja keventää työmäärää. Kartoita mahdollisuuksia kumppanuuksiin.
- ☐ Tarjoa latauspisteet sähköautoille ja sähköpyörille. Tässä jälleen loistava mahdollisuus yhteistyökumppanuuteen.

Osallistujat, vapaaehtoiset ja organisaation oma porukka liikkuvat paljon tapahtuman aikana, mutta myös sitä ennen ja sen jälkeen. Siksi heidän liikkumiseensa liittyvät ratkaisut pienentävät hiilijalanjälkeä tehokkaasti. Paikalle saapuu myös mediaa ja kutsuvieraita, joille haluat tuoda esiin ilmastoviisasta toimintaasi.

- Tarjoa vapaaehtoisille ja median edustajille ilmaiset julkisen liikenteen matkat.
- Kannusta vapaaehtoisia saapumaan tapahtumatöihin kimppakyydillä tai järjestä mahdollisuus sellaiseen.
- Tarjoatko joukkueille, osallistujille, esiintyjille ja/tai kutsuvieraille kuljetukset? Järjestä ne vähäpäästöisesti, esim. bio-diesel-, hybridi- tai sähköautoilla.

Hankinnat ja materiaalit

Kestävissä hankinnoissa huomioit ympäristön, ihmisten ja yhteiskunnan hyvinvoinnin. Itse asiassa turhia hankintoja kannattaa välttää kokonaan. Ota heti käyttöön hankintojen kultainen sääntö: **Saa → lainaa → vuokraa → osta -ajattelu**. Käytä jo olemassa olevia laitteita ja materiaaleja aina kun se on mahdollista, kysy niitä rohkeasti omalta verkostoltasi, ja hyödynnä lainaus- ja vuokrausmahdollisuuksia. Tämä vähentää uusien tuotteiden valmistamisen tarvetta, säästää luonnonvaroja ja vahvistaa kiertotaloutta. Muista myös laitteiden ja kaluston korjaaminen ja huolto, jotta ylläpidät kaluston kuntoa ja pidennät käyttöikää.

Jotakin täytyy kuitenkin aina hankkia. Valitse siis tavarantoimittajia ja palveluntuottajia, jotka jakavat kestävyysarvot ja tarjoavat

- Hanki organisaation omaan käyttöön vähäpäästöiset autot, sillä heille kertyy kaikkein eniten ajokilometrejä.

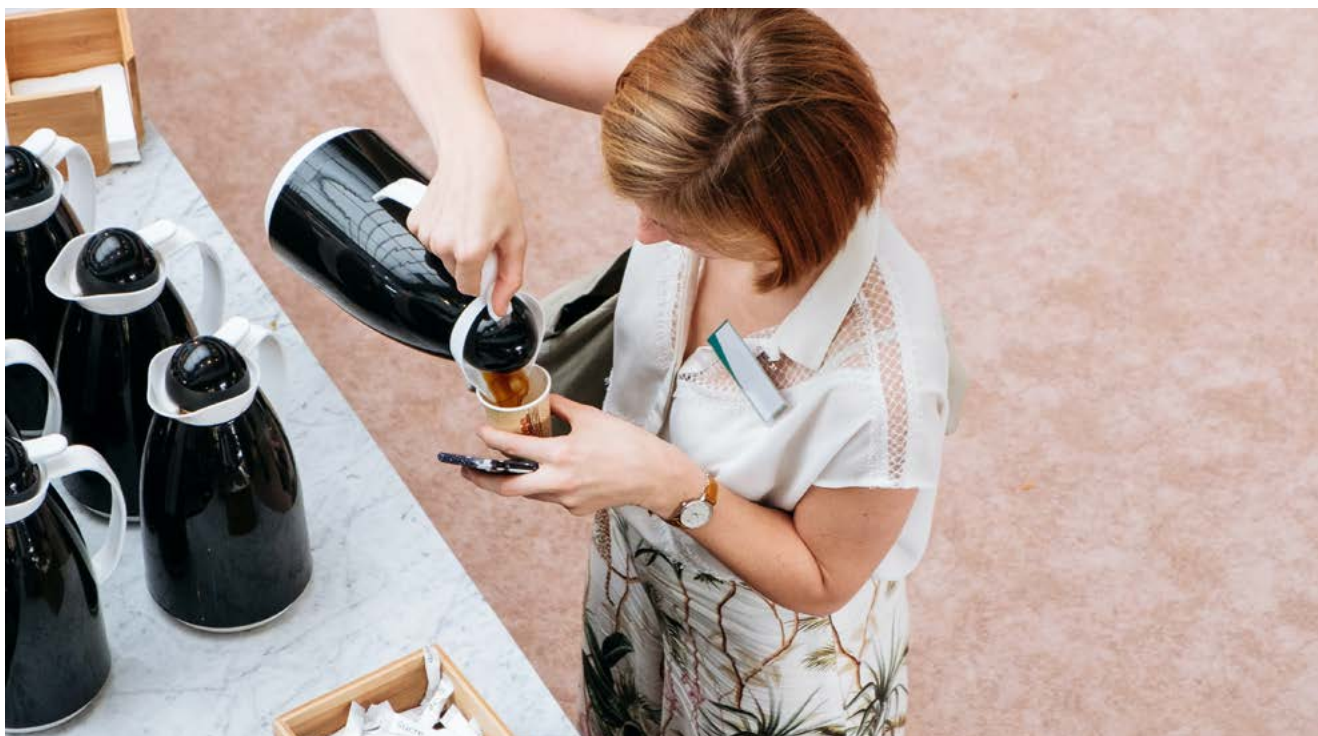
Vähäpäästöisten kuljetusten ja logistiikan huomioiminen edesauttavat hiilidioksidipäästöjen vähentämistä myös ennen ja jälkeen tapahtuman. Tee hiiliviisaita tavarakuljetus- ja logistiikkaratkaisuja ja kannusta yhteistyökumppaneita samaan.

- Suosi lyhyempiä kuljetusmatkoja. Voit helposti vähentää tapahtuman hiilidioksidipäästöjen määrää suosimalla hankinnoissa paikallisia tavara- ja palveluntuottajia. Samalla tuet paikallista yhteisöä, taloutta ja elinvoimaa.
- Muistuta kumppaneita organisoimaan tavaratoimituksensa fiksusti: Ei rekka-autolla yhtä fillaria ja rullakkoa.

ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja. Pidä yllä (pitkäaikaisia) suhteita vastuullisiin toimittajiin. Hankintojen keskittämisen avulla voit vähentää kuljetustarpeita ja minimoida hiilijalanjälkeä. Keskittämällä hankintoja säävutat myös merkittäviä säästöjä ja tehostat omaakin toimintaasi. Kun tapahtuman hankintojen punainen lanka on yksissä käsissä, vähennät turhaa päällekkäistä ja koordinoimatonta työtä. Keskitetty hankinta helpottaa huomattavasti myös seurantaa, raportointia ja hiilijalanjäljen laskemista. Tapahtuman järjestämisessä ei koskaan ole liikaa aikaa, resursseja sekä jaksamista, varsinkin silloin, jos ja kun tapahtuma toteutetaan vapaaehtoisvoimin.

Muista nämä:

- ☐ Yhdistä tilauksia ja tilaa suurempia eriä, kun se on mahdollista. Vältä ylijäämää tilaamalla tarkasti tarpeiden mukaan. Tämä vähentää hukkaa ja säästää resursseja.
- ☐ Pyri hankkimaan kaikki materiaalit ja tuotteet lähialueilta. Tämä vähentää kuljetuksista aiheutuvia päästöjä ja tukee paikallista taloutta.
- ☐ Käytä kierrätettäviä rakennusmateriaaleja, mainostelineitä, aitoja jne. Suunnittele ne niin, että voit käyttää samoja materiaaleja uudelleen seuraavassa tapahtumassa tai siirtää materiaalia tuleville järjestäjille tai muihin tapahtumiin.
- ☐ Suosi digitaalisia materiaaleja, kuten sähköisiä lippuja ja mobiilisovelluksia. Vältä turhia tulosteita ja papereita.
- ☐ Suosi tuotteita, jotka on valmistettu 100 % kierrätetystä kuidusta, esim. muovipulloista.
- ☐ Varsinkin sisätapahtumissa voit vaikuttaa moniin pieniin asioihin kumppaniesi kanssa yhdessä, esim. korvata käsipaperipyyhkeet ympäristöystävällisemmällä pyyherullilla.
- ☐ Jos jaat tuotelahjoja, varmista että ne ovat tarpeellisia ja laadukkaita, jotta ne eivät päädy hylättyinä roskiin. Anna aineeton lahja. Ei siis yksittäispakattuja pieniä turhia härpäkkeitä suuressa muovipaketissa!
- ☐ Jos myyt tapahtumaasi brändättyjä tuotteita, varmista että ne ovat laadukkaita ja valmistettu ympäristöystävällisistä materiaaleista. Älä teetä ja myy turhaa kamaa.
- ☐ Käytä kierrätettäviä tai kompostoitavia astioita ja aterimia. Vaihtoehtoisesti harkitse uudelleenkäytettävien astioiden vuokraamista.

Ruoka ja juoma

Tapahtumien ruoka- ja juomatarjonta voi vaikuttaa monin tavoin tapahtuman tunnelmaan ja osallistujien kokemukseen. Suosimalla lähiruokaa ja kasvisvaihtoehtoja voit edistää kestäväää ruokakulttuuria ja vaikuttaa ilmastokuormitukseen. Lähiruoka vähentää ruoan kuljetuksesta aiheutuvaa hiilijalanjälkeä ja tukee paikallisia tuottajia. Kasvisruoan tarjoaminen keventää tapahtuman kokonaisilmastovaikutuksia. Kestävän ruokatarjonnan ratkaisut voivat vaikuttaa myös osallistujien asenteisiin kestäväää kehitystä kohtaan. Kun tapahtuman ruoka- ja juomatarjonta on ympäristöystävällistä ja vastuullisesti tuotettua, se voi herättää keskustelua ja lisätä tietoisuutta kestävään kulutuksen tärkeydestä. Tämä puolestaan voi vaikuttaa osallistujien asenteisiin ja kannustaa heitä tekemään kestävämpiä valintoja myös tapahtuman ulkopuolella.

Ruokahävikin minimointi on myös tärkeä osa kestäväää tapahtumajärjestämistä. Ruokaa kannattaa valmistaa ja tarjota sopivissa määrin. Ylijäämäruoka tai valmistusainekset voidaan lahjoittaa hyväntekeväisyysjärjestöille tai käyttää uudelleen esimerkiksi seuraavana päivänä. Monilla catering-toimijoilla on jo omat ympäristöohjelmansa, -sertifioinnit ja toimintatavat. Hyödyntäkää niitä yhdessä.

Talkooruokailussa tarjotaan ruokaa ja välipalat kymmenille, sadoille, joskus jopa tuhansille vapaaehtoistyöntekijöille. Sen vaikutukset ja vaikutusmahdollisuudet ovat siis myös suuret. Hiiliviisailla valinnoilla voit myös vähentää ruokailun kustannuksia.

KOKEMUKSIA PORVOO BORGÅ JUKOLASTA:

“Meillä tapahtumapaikan rakentamisen aikana talkooruokailu järjestettiin yhteistyössä kunnan kanssa. Talkoolaisten ruoka tehtiin kaupungin keskuskeittiöllä ja tuotiin meille yhteiskuljetuksena naapurissa olleen päiväkodin aterioiden kanssa.”

Juomien osalta ympäristöystävällinen vaihtoehto on tarjota mahdollisuus täyttää omat vesipullot vesipisteillä. Tällä tavoin vältetään yksittäispullojen käyttöä ja vähennetään muovijätettä. Muista kertoa myös ulkomaisille vieraille ja kävijöille puhtaasta suomalaisesta hanavedestä!

Kestävät tarjoiluvälineet, kuten biohajoavat astiat ja aterimet, voivat auttaa vähentämään jätettä. On kuitenkin tärkeää varmistaa aina ensin paikalliselta jätehuoltokumppanilta, mitä jakeita he ottavat vastaan, mitä pystytään todellisesti keräämään jatkokäyttöä

varten ja miten se järjestetään. Sovi alusta lähtien catering-kumppanien kanssa tapahtumassa käytettävistä astioista. Selvitä samassa yhteydessä jätehuoltokumppanisi kanssa, mitkä astiamateriaalit pystytään keräämään ja kierrättämään, mitkä astiat energiajätepolttoon tai muuhun käyttöön. Jos pidät samasta suunnitelmasta kiinni myös tapahtuman rakennusaikana, huolehdi että rakennusporukka käyttää tällaisia kuppeja ja kippoja, ja että niille löytyy keräyspisteet.

Lisävinkkejä kestäviin catering-valintoihin:

- Sesonkiaikaisten raaka-aineiden käyttö voi olla ekologisempaa, sillä ne ovat usein tuoreempia ja vaativat vähemmän keino- tekoista käsittelyä.
- Edellytä catering-kumppaneita tarjoamaan ainakin yksi hiiliviisas vaihtoehto: kotimainen, lähituotanto, vege.
- Tarjoa edullisempaa myyntipaikkaa niille toimijoille, jotka tarjoavat pelkästään kasvis- tai vegaaniruokaa.
- Käytä juomatarjoilussa panttisysteemiä: pidät alueen siistinä ja saat tölkit, pullot ja astiat kierrätykseen tai jatkokäyttöön.
- Suosi kotimaisia, vastuullisesti valmistettuja juomia.
- Suosi reilun kaupan tuotteita, kuten kahvia, teetä ja suklaata. Näin autat parantamaan elinoloja ja tukemaan kestävää kehitystä tuottajamaissa.
- Voit tarjota tietoa ruoan alkuperästä, valmistustavoista ja käytetyistä raaka-aineista. Avoin viestintä luo luottamusta ja antaa kävijöille mahdollisuuden tehdä hiiliviisaampia päätöksiä.

Jätteet ja kierrätys

Jätehuolto, kierrätys ja lajittelu ovat keskeisiä osa-alueita tapahtumien ympäristövastuullisuudessa. Tapahtumien järjestäjillä on suuri rooli ympäristön suojelemisessa ja kestävän kehityksen edistämisessä, ja asianmukainen jätehuolto on yksi konkreettisista tavoista vaikuttaa positiivisesti ympäristöön. Ympäristövastuullinen jätehuolto ei ainoastaan vähennä ympäristön kuormitusta vaan myös lisää osallistujien ympäristötietoisuutta. Se voi myös tuoda positiivista julkisuutta tapahtumalle ja järjestäjille, mikä voi houkutella enemmän osallistujia ja yhteistyökumppaneita tuleviin tapahtumiin.

Ota huomioon jätehuolto jo tapahtumaa suunniteltaessa. Paikallinen jätehuoltoyritys kumppaninasi on tässä avainroolissa. Tapahtuma-alueelle on varattava riittävästi jäteastioita eri jätelajeille (sekajäte, biojäte, paperi, muovi, lasi jne.). Selkeä opastus ja tiedotus auttavat osallistujia lajittelemaan jätteet oikein. Infotauluilla ja opasteilla kerrot, mihin jäteastiaan mikäkin jäte kuuluu.

Suuremmissa tapahtumissa eri jätelajeille tai kumppaneille ja palvelun tarjoajille voidaan järjestää erilliset jätealueet tai keräyspisteet. Ruoka- ja juomatarjoiluista sekä muista palveluista syntyy usein sellaista jätettä, jolle on hyvä varata omat keräysastiat. Tällaisia jätteitä ovat mm. pakkausmuovit ja -kartongit, pahvilaatikot sekä paistorasva- ja öljy.

Tapahtuman henkilökunnan ja vapaaehtoisten on hyvä olla tietoisia jätehuollon ja lajittelun periaatteista ja he voivat olla mukana opastamassa kävijöitä toimimaan oikein. Suuremmissa tapahtumissa erillinen ympäristö- tai kierrätystiimi voi ottaa vastuuta jätehuollon sujumisesta.

Seuraamalla jätemääriä ja niiden lajittelua saat tietoa siitä, miten hyvin jätehuolto on onnistunut. Raportoi jätemääristä ja lajittelun onnistumisesta osallistujille ja sidosryhmille tapahtuman jälkeen. Pyydä myös kävijöiltä palautetta ja kehitysehdotuksia ja ota oppia entistä parempaan jätehuoltoon tulevissa tapahtumissa.

KOKEMUKSIA PORVOO BORGÅ JUKOLASTA:

”Nyrkkisääntönä voisi olla se, että jokaiselta roskikselta tai jättepisteestä pitää olla nähtävissä seuraava roskis. Eli siellä missä ihmiset liikkuvat, pitää olla jossain lähellä se piste, jonne voivat roskat laittaa.”

”Tärkeä juttu on kattavat, hyvin opastetut jättepisteet ja niitä pitää olla paljon. Tuskin sieltä kukaan hirveästi roskaa mukanaan vie pois, että kyllä ne johonkin aina halutaan jättää.”

Muista myös seuraavat vinkit:

- Varmista, että jätehuolto on valmiina jo rakennusvaiheessa. Tuolloin syntyy runsaasti jätettä ja erilaisia jätelajeja.
- Tehosta ja ohjaa lajittelua ja kierrätystä mm. parantamalla kierrätyspisteiden merkintöjä. Kaikki eivät puhu suomea tai edes englantia, joten kuvamerkinnot ovat loistava apu.
- Jätehuollossa on oltava joustoa, sillä joskus voi olla tarpeen modifioida keruuta, esimerkiksi astioiden uudelleensijoittelu tarpeen mukaan.
- Jos valitset suuremmat keruuastiat, tyhjennysliikennettä tarvitaan vähemmän. Optimitalanne jäteprässien osalta on se, ettei niitä tarvitse tyhjentää kertaakaan tapahtuman aikana.
- Ohjeista talkoolaisia ja vapaaehtoisia kierrättämään ja lajittelemaan oikein, sillä he toimivat esimerkkinä!
- Bio- ja sekajätteen raja on häilyvä ja vaihtelee jäteyhtiöittäin – etenkin biohajoavuuden vaatimus on hyvä selvittää jätehuollon kumppanilta. Selvitä, mitkä materiaalit menevät kompostointiin, mitkä energiaksi tai muuhun käyttöön. Tee lopullinen päätös lajittelusta tämän tiedon perusteella.
- Tapahtumassa on selkeitä jätetiipkejä, esim. Jukolassa yhteislähdön jälkeen väkeä tulee todella paljon samanaikaisesti viemään jätteitä. Tämä saattaa täyttää astiat, sekoittaa lajittelun, ruuhkauttaa jätehuollon ja aiheuttaa jäteläjiä. Suunnittele ja ennakoi, etteivät asiat tule yllätyksenä.
- Varmista, että pantilliset pullot ja tölkit kerätään erikseen, jotta ne saadaan kierrätykseen ja materiaalit jatkojalostukseen.

”Lajittelusta tuli hiukan negatiivistakin palautetta niin osallistujilta kuin talkoolaisilta. Tämä johtui osin siitä, ettei suunnitteluvaiheessa ollut riittävää tietoa käytössä olleista materiaaleista, minkä vuoksi mm. aterimia jouduttiin laittamaan enemmän sekajätteeseen kuin oli tarkoitus.”

Energian- ja vedenkulutus

Hiiliviisas energiankulutus tarkoittaa fossiilisten polttoaineiden vähempää käyttöä, mikä auttaa hidastamaan ilmastonmuutosta. Vastuullinen energian- ja vedenkulutus vaatii suunnittelua ja sitoutumista, mutta se voi tuoda monia etuja, myös taloudellisia hyötyjä. Toisin sanoen, tapahtumasi energiatehokkuus ei ole vain ympäristökysymys, vaan se liittyy myös tapahtuman taloudelliseen menestykseen ja yhteiskunnalliseen vastuuseen. Säästetyt energiakustannukset ovat suoraan nähtävissä tapahtuman budjetissa.

Suosi vihreää sähköä eli sähköä, joka on tuotettu uusiutuvilla energialähteillä, kuten tuulivoimalla, aurinkovoimalla, vesivoimalla tai biomassalla. Avainkumppanisi on (paikallinen) energiayhtiö, jolta voit myös saada apuja tapahtuman rakentamiseen. Kun sitten käytät energiaa, vähennä turhaa kulutusta:

- Korvaa perinteiset hehkulamput ja loisteputket energiatehokkailla LED-lampuilla. Ne kuluttavat vähemmän sähköä ja kestävät kauemmin.
- Käytä valaistusta vain niillä alueilla, joissa se on tarpeen. Ulkotapahtumissa suunnattavilla LED-valomastoilla voit suunnata valaistuksen suhteellisen tarkasti haluttuihin kohtiin.

- Käytä screeneissä tumma taustaa, jolloin energiankulutus pienenee.
- Mitoita kaikkien laitteiden käyttö niin, ettei turhia käyttötunteja kerry.
- Käytä liiketunnistimia alueilla ja sisätiloissa, jotka eivät ole jatkuvasti käytössä, kuten wc-tilat ja varastotilat, jotta valaistus sammuu automaattisesti, kun tiloja ei käytetä.
- Käytä älykkäitä lämmitys- ja jäähdytysjärjestelmiä, jotka säätelevät lämpötilaa automaattisesti tilojen käytön mukaan.

Pidä vedenkäyttö maltillisena ja tee voitavasi kulutuksen järkevöittämiseen:

- Asenna vesimittarit ja seuraa vedenkulutusta tarkasti. Havaitset vuodot nopeammin ja vähennät hukkakäyttöä.
- Käytä harmaata vettä (käytetty pesuvesi, suihkuvesi) kasteluun ja muuhun ei-juomaveden tarpeeseen.
- Määrittele virtaamat ennakolta sopiviksi (WC:t, suihkut ja saunat). Myös vedenlämpötilaa säättämällä säästät energiaa.

Muita tapahtumille tyypillisiä energiapäästölähteitä ovat tilapäiskäyttöön tarkoitetut aggregaatit sekä kuvien ja videoiden striimaus verkkoon.

Aggregaatteja ja generaattoreita käytetään tapahtumissa erityisesti silloin, kun tapahtumapaikalla ei ole riittävää sähköinfrastruktuuria tai tarvitaan varavoimaa, usein ulkotapahtumissa. Aggregaatit ja generaattorit mahdollistavat sähköntuottamisen itsenäisesti, mutta niiden käytöllä on ympäristövaikutuksia.

- Valitse aggregaatteja, jotka vastaavat tapahtuman energiantarvetta. Liian suuri aggregaatti kuluttaa tarpeettomasti polttoainetta ja aiheuttaa ylimääräisiä päästöjä.
- Invertteriteknikalla varustetut aggregaatit tuottavat tasavirtaa, mikä on tehokkaampaa ja ympäristöystävällisempää kuin perinteiset aggregaatit, jotka tuottavat vaihtovirtaa.
- Käytä biopolttoaineita tai vaihtoehtoisia polttoaineita, kuten biodieseliä, aggregaatin polttoaineena vähentääksesi kasvihuonekaasupäästöjä.
- Rajoita aggregaatin käyttöaikaa vain tarpeellisiin aikoihin. Sammuta aggregaatti aina, kun sitä ei tarvita.

Energiaa kuluttava verkonkäyttö ja striimaus tapahtumissa voivat olla merkittäviä tekijöitä, erityisesti suurissa tapahtumissa. Yleisö ja katsojat striimaavat tapahtuma-alueelta videoita ja kuvia verkon kautta. Samaan aikaan suuri määrä ihmisiä saattaa seurata tapahtumaa omilta laitteiltaan. Striimauksen aikana suuri määrä dataa siirtyy palvelimilta käyttäjille ja datasiirron energiatehokkuus vaikuttaa päästöihin. Esimerkiksi langaton siirto voi kuluttaa enemmän energiaa kuin langallinen siirto. Myös palvelinten energiatehokkuus ja niiden käyttämä sähköntuotantotapa vaikuttavat päästöihin. Suuret palvelinkeskukset, joissa verkkosivustot ja -sovellukset sijaitsevat, vaativat paljon energiaa jäähdytykseen ja laitteistojen ylläpitoon. Näihin tekijöihin tapahtumanjärjestäjä ei juuri voi vaikuttaa. Striimauksen ympäristövaikutusten vähentämiseksi voidaan toki käyttää energiatehokkaita laitteistoja, hyödyntää uusiutuvaa energiaa, optimoida datansiirtoa ja suosia energiatehokkaita striimausteknologioita.

Perinteinen TV-lähetys ei lisää ympäristökuormaa sinänsä, sillä kanavat lähettävät sisältöä aina saman verran. TV-tuotanto kuormittaa ympäristöä samoilla tavoilla kuin itse tapahtumakin, kuten käyttämällä energiaa ja tuottamalla jätteitä. Tapahtuman päästölaskennassa ne tulevat automaattisesti lasetuiksi osaksi tapahtuman hiilijalanjälkeä.

Majoittuminen

Majoituksen aiheuttamat päästöt tapahtumissa ovat merkittävä ympäristöhaaste, erityisesti suurissa tapahtumissa, joihin matkustetaan kauempaa. Majoituksen päästöt eivät ole suoraan sinun hallinnassasi, mutta niihin voi vaikuttaa välillisesti. Ne on myös syytä huomioida kokonaispäästöjä laskettaessa.

Hotelleissa suurimpia päästölähteitä ovat energiankulutus, erityisesti ilmastoinnin ja lämmityksen vuoksi, vedenkulutus ja ruokailu. Monet hotellit ja hotelliketjut Suomessa ovat kuitenkin jo kiinnittäneet huomiota ympäris-

töystävällisempään toimintaan, ja useilla on jokin alan ympäristösertifikaatti, esimerkiksi majoitusalan oma Green Key -sertifiointi. Jos järjestät osallistujille (urheilijat, esiintyjät) majoituksen, tee yhteistyötä vastuullisen tahon kanssa ja pyydä heiltä tietoja heidän omasta hiilijalanjäljestään.

Hotellien lisäksi matkailuautojen, mökkimajoitusten ja muiden majoitusmuotojen, kuten teltat, leirikeskukset, hostellit ja yksityiset majoittajat, päästöt on hyvä yrittää huomioida tapahtuman päästöjen kartoituksessa.

||| Laskenta

Tapahtuman hiilijalanjäljen laskeminen ei ole vain yksisuuntainen prosessi, vaan osa jatkuvaa oppimista. Laskentatulosten avulla voit tunnistaa suurimmat päästölähteet ja kehittää strategioita ja toimenpiteitä päästöjen vähentämiseksi tulevissa tapahtumissa, mikä voi auttaa tekemään tapahtumista entistä ympäristöystävällisempiä.

Voit myös arvioida etukäteen tapahtumasi päästöjä. Mieti esimerkiksi, kuinka paljon rahaa olette käyttämässä johonkin tuotteeseen tai materiaaliin. Voit laskea alustavasti mahdolliset päästöt kuluttamasi euro-määräisen arvon perusteella.

Hiilijalanjäljen laskeminen ei kuitenkaan ole pakollista. Kuten olet huomannut, jo päästölähteiden pohtiminen ja kartoitus ja toimiminen suunnitelmiesi perusteella tekee tapahtumastasi hiiliviisaamman. Voit myös toimia askel kerrallaan: tänä vuonna kartoi-

tetaan päästölähteitä ja tehdään toimenpiteitä, ensi vuonna tehdään hiilijalanjälkilaskenta koko tapahtuman päästöistä.

Jos siis voit ja olet niin päättänyt, voit laskea tapahtumasi hiilijalanjäljen itse. Se tapahtuu näin: valmistaudu laskentaan → kerää tiedot tapahtuman jälkeen → tee laskelma → katso lopputulos ja arvioi. Voit myös antaa laskennan ammattilaisten tehtäväksi, jolloin sinä keräät tiedot, mutta he tekevät laskelmat.

Hiilijalanjälki kertoo tapahtuman aiheuttamista vaikutuksista ilmaston lämpenemiseen.

Se sisältää merkittävimpien kasvihuonekaasujen (hiilidioksidi (CO₂), metaani (CH₄) ja typpioksiduuli (N₂O)) ilmastoa lämmittävän vaikutuksen. Hiilijalanjälki ilmoitetaan yleensä hiilidioksidiekvivalenttikiloina (kg CO₂-ekv). Tapahtuman päästöjen arvioinnissa ja kartoituksessa sekä hiilijalanjäljen laskennassa on syytä käyttää laajasti käytössä olevia, luotettavia mittareita ja kertoimia. Esimerkiksi kansainvälisen GHG:n (Greenhouse Gas Protocol) mukaisesti laskelmassa otetaan huomioon eritasoisia päästöjä: Scope 1 -päästöjä eli organisaation suoria päästöjä, esim. tapahtumajärjestäjän käyttämien tilojen päästöt ja omien ajoneuvojen polttoaineen kulutus. Scope 2 -päästöjä eli epäsuoria energiantuotannon päästöjä, esim. tapahtumaan hankittu sähkö- ja lämpöenergia. Scope 3 -päästöjä eli muita epäsuoria päästöjä, esim. liikenne ja matkustaminen, hankinnat, rakentaminen sekä vesi- ja jätehuollon päästöt. Nämä päästöt eivät ole suoraan tapahtumaorganisaation hallinnassa, joten niiden tunnistaminen ja laskeminen voi olla haastavaa. Ne kuitenkin muodostavat merkittävän osuuden koko hiilijalanjäljestä ja siksi niistä on syytä huomioida laskelmissa ainakin tapahtuman merkittävimiksi tunnistetut päästöt.

Valmistaudu laskentaan

Hiilijalanjäljen laskentaan valmistautuminen on tärkeä vaihe. Kokonaisuudessaan laskenta vaatii tarkkuutta, yhteistyötä sidosryhmien kanssa ja joskus luovia ratkaisuja tiedonkeruun haasteisiin.

1. Toiminnan ja päästölähteiden kartoitus:

Ensimmäinen askel on ymmärtää tarkasti organisaation toiminta ja sen vaikutukset ympäristöön. Tämä tarkoittaa kaikkien toimintojen, prosessien ja hankintojen kartoittamista, jotka voivat aiheuttaa hiilidioksidipäästöjä.

2. Yhteistyökumppanit mukaan:

Yhteistyö sidosryhmien kanssa, kuten toimittajien, kuljetusyritysten ja muiden kumppaneiden kanssa on olennaista. Näiden kumppaneiden kautta saatavat tiedot ja yhteistyö ovat keskeisiä, jotta saat mahdollisimman kattavan kuvan toiminnan ympäristövaikutuksista.

3. Laskennan rajaus:

Määrittele tarkasti, mitä lasketaan mukaan hiilijalanjälkeen ja mitä ei. Rajauksen tulisi olla mahdollisimman kattava, jotta saat realistisen käsityksen kokonaispäästöistä. Toisaalta raja on vedettävä johonkin: yleensä tapahtumissa laskentaan otetaan mukaan päästöt, jotka syntyvät tapahtumapaikan rakentamisesta, tapahtuman aikaisesta toiminnasta ja tapahtuman purusta. Aikajänne on yleensä noin 2 viikkoa ennen tapahtumaa → tapahtumapaikan purkamisen viimeinen päivä. Suuremmissa tapahtumissa tarkastelujakso voi olla pidempikin.

Suuri osa päästöistä syntyy tuotteiden ja palveluiden ostoista. Saat hyvän arvion rajauksen kattavuudesta vertaamalla päästölaskentaasi tapahtuman toteutuksen rahalliseen puoleen. Pyri siihen, että tärkeimmät rahalliset menoerät ovat mukana myös päästölaskennassa.

4a. Sopivan laskurin valinta:

Kun tiedät, mitä haluat laskea ja millä tarkkuudella, voit valita sopivan laskentatyökalun. Tarjolla on nykyisin erilaisia online-laskureita ja ohjelmistoja, jotka voivat auttaa laskennassa. Valitse sellainen, joka vastaa tarpeitasi ja on riittävän tarkka antamaan luotettavia tuloksia. Käsikirjan liitteestä löydät muutamia laskentatyökaluja ja -nettisivuja, jotka sopivat tapahtumien päästölaskentaan.

4b. Sopivan laskentayhteistyökumppanin valinta:

Jos et halua, ehdi tai pysty laskemaan päästökuormaa itse, harkitse ulkopuolisen asiantuntijan tai yrityksen palkkaamista. Heillä on kokemusta ja tietoa laskennan suorittamisesta oikein ja tarkasti. Valitse kumppani, joka tuntee tapahtuma-alaa ja on kykenevä tarjoamaan tarvittavaa tukea laskennan eri vaiheissa.

Kerää tiedot

Ensimmäinen vaihe on kerätä kaikki tarvittavat tiedot tapahtumasta, esimerkiksi energiankulutuksesta, kuljetuksista, majoituksesta, ruoka- ja juomatarjoiluista, materiaalien käytöstä ja jätehuollosta. Pyri keräämään mahdollisimman tarkkoja tietoja, mutta ole valmis tekemään arvioita ja käyttämään keskiarvoja, jos tarkkoja tietoja ei ole saatavilla. Tärkeintä on tehdä laskenta huolellisesti ja läpinäkyvästi, jotta saat realistisen kuvan tapahtuman ympäristövaikutuksista. Kun tiedät, mitä laskit, on tuloksista helppoa viestiä ulospäin, ilman ylilyöntejä tai viherpesua.

Pyri saamaan tietoja palveluntarjoajilta, tavarantoimittajilta ja muilta sidosryhmiltä mahdollisimman avoimesti, jotta laskentaan saadaan tarkimmat mahdolliset tiedot. Kerro

Jätteet

Jätejakeiden määrät kiloina saat jätehuollon tarjoavalta kumppaniltasi. Heiltä voit saada hyvinkin yksityiskohtaista tietoa myös tyhjennysväleistä, jätteen määrästä eri aikoina ja kerättyjen jakeiden puhtaudesta eli kierrätettävyydestä. Yleisesti kerättyjä materiaali-

kumppaneillesi, että kaikkia heiltä kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja niitä käytetään vain kokonaislaskelmassa, josta yksittäisiä toimijoita ei voi yksilöidä. Tämä on tärkeää, sillä he saattava jakaa sinulle arkaluontoista tietoa tai liikesalaisuuksiksi luokiteltavia asioita.

Monista päästöistä saat tiedot helposti joko omista ostolaskuista ja -kuiteista ynnäämällä tai suoraan yhteistyökumppaneilta. Näitä tietoja ovat mm. sähkönkulutus, kaukolämpö ja -kylmä, organisaation käyttämät/ostamat polttoainelitrat, jätejakeet kiloittain sekä vedenkulutustiedot. Päästölaskennassa haastavimmat ja työläisimmät osiot tiedonkeruun näkökulmasta voivat olla hankinnat, ruoka ja juoma, majoittuminen sekä päästökuormaltaan suurin ja vaikuttavin eli liikenne.

keita ovat energiajäte, biojäte, pahvi ja kartonki, paperi, lasi, metalli, muovi, paistorasva, muihin jakeisiin sopimaton rakennusjäte sekä sähkölaitteet. Myös vaarallista jätettä voi syntyä tapahtuman luonteesta, kohderyhmästä ja kävijäkunnasta riippuen.

Kuva: Jarmo Koskela

Energian- ja vedenkulutus

Energiankulutukseen sisältyy sähkönkäytön, lämmityksen ja jäähdytyksen sekä aggregaattien käytön päästöt. Jos energiankulutustietoja ei ole saatavilla omista ostolaskuista tai suoraan energiayhtiöltä, voit arvioida päästöjä käyttämäsi tilojen ja käytötuntien perusteella. Varsinkin sisätapahtumissa näiden tietojen kerääminen on suhteellisen helppoa. Jos käytät aggregaatteja, voit tehdä laskennan joko polttoaineiden kulutuksen tai käyttötuntien perusteella.

Hankinnat

Laske eri materiaalien päästöt mieluummin euromääräisestä arvosta, ei kiloista tai kapalemäärästä, jolloin sinun on helpompaa saada ja käsitellä tietoja. Päästökuormitus lasketaan siis käyttäen hankittujen tuotteiden ja materiaalien euromääräistä arvoa ja yleisiä päästökertoimia tuotteiden tyypin perusteella. Euromääräisiä päästökertoimia ei ole saatavissa ihan kaikille hankinnoille, mutta Suomen Ympäristökeskuksen sivuilta ja julkaisuista pääset hyvin alkuun. Jos saat jälkikäteen tarkempaa tietoa jostakin hankinnasta, korjaa laskelmat tarvittaessa ja varmista, että lopullinen hiilijalanjälki perustuu

Ruoka ja juoma

Kerää tarkat tiedot myydyistä ruoka- ja juoma-annoksista, joko kiloina ja litroina tai euroina. Voit laskea päästöt joko myydyistä annosmäärästä tai euromäärästä.

Energiaa kuluttavan verkonkäytön ja striimauksen päästöjä voidaan arvioida striimaukseen käytettyjen tuntien perusteella. Usein tähän tarvittavia tietoja on vaikeaa saada kattavasti. Halutessasi voit kuitenkin tehdä arvion striimaustuntien määrästä. TV-tuotannon päästöt tulevat lähes kokonaan automaattisesti lasketuiksi osaksi tapahtuman hiilijalanjälkeä, sillä mm. energiankulutus ja jätteet sisältyvät tapahtuma-alueen muihin laskelmiin. Vedenkulutukseen liittyvät tiedot saat yleensä suoraan vesilaitokselta.

mahdollisimman tarkkoihin tietoihin. Hankintoihin sisältyvät uutena hankitut tarvikkeet ja materiaalit. Eri tuotteille ja materiaaleille on olemassa omat päästökertoimet. Hankintoihin voidaan laskea myös muita palveluita, esimerkiksi siivous ja erilliset viihdepalvelut.

Ota huomioon muun muassa:

- eri materiaalit (puu-, lasi-, muovi-, metallimateriaalit, kankaat, paperit jne.)
- tuotteet (sis. vapaaehtoisten vaatteet)
- laitteet (koneet, puhelimet, tulostimet)
- kalusteet

Majoittuminen

Majoittumisen hiilijalanjäljen laskeminen riippuu käytetyistä majoituspalveluista ja niiden energiatehokkuudesta. Pyydä majoituspaikkoja toimittamaan tietoja omasta hiilijalanjäljestään ja majoituksen päästöistä.

Liikenne

Matkustamisen, liikkumisen ja kuljetusmatkojen kartoituksessa tarvitaan useita kyselyitä ja laajaa kartoitusta. Tietojen kerääminen vaatii usein kyselyitä kävijöiltä, talkoolaisilta ja yhteistyökumppaneilta. Käytä mobiilisovelluksia tai online-lomakkeita kerätäksesi tietoja matkustamiseen ja logistiikkaan käytetyistä liikennevälineistä ja matkojen pituudesta. Muista, että myös TV-lähetysautojen, -yksiköiden ja -henkilöstön liikkumisen päästötiedot olisi hyvä selvittää ja ottaa mukaan laskelmaan. Kannusta osallistujia ja yrityksiä vastaamaan tarkasti, jotta saat mahdollisimman luotettavia tietoja. Katso mallia ja vinkkejä kyselyihin tämän käsikirjan liitteistä.

Liikenteen päästölaskenta voidaan tehdä joko kulutettujen polttoainelitrojen mukaan tai eri liikennevälineillä kuljettujen kilometrien perusteella. Muista välttää kaksoislaskentaa: Jos olet jonkin toiminnon osalta jo laskenut päästöt polttoaineen kulutuksen mukaan, älä ota laskelmaan mukaan tällä polttoaineella kuljettuja kilometrejä. Eri ajoneuvoista eritellään yleensä:

Suosi majoituspalveluita, jotka ovat sitoutuneet ympäristöystävällisiin käytäntöihin ja jotka ovat saaneet sertifikaatteja ympäristöystävällisestä toiminnasta.

- henkilöauto (benssiini, uusiutuva diesel/diesel, sähkö, hybridi, kaasu/biokaasu)
- taksi
- pakettiauto, jakelukuorma-auto, perävaunu/puoliperävaunu
- moottoripyörä
- kaukomatkabussi, lähiliikennebussi, pikubussi (uusiutuva diesel/diesel, sähkö)
- juna
- paikalliset muut liikennevälineet (raitiovaunu, metro)
- pyöräily
- kävely
- muut tapahtumaan sopivat ratkaisut (laiva, autolautta, sähkökuutti, sähköpyörä, sukset)
- lennot (kotimaan lyhyet ja pitkät lennot, Euroopan sisäiset lyhyet ja pitkät lennot, kaukolennot)

Laskelmassa ei oteta huomioon polttoaineiden valmistuksesta aiheutuvia epäsuoria päästöjä tai ajoneuvojen valmistuksesta aiheutuvia päästöjä.

Laske (tai lasketuta) päästöt

Kun olet kerännyt tarvittavat tiedot, voit suorittaa hiilijalanjäljen laskennan tai antaa sen ammattilaisten tehtäväksi. Laskenta perustuu kerättyihin tietoihin ja erilaisiin laskentamenetelmiin. Laskennassa arvioidaan, kuinka paljon kasvihuonekaasupäästöjä tapahtuma on aiheuttanut. Tulokset ilmoitetaan yleensä hiilidioksidiekvivalenttikiloina (kg CO₂-ekv), eli kuinka suuri hiilidioksidia vastaava päästömäärä tapahtumasta on syntynyt. Varmista, että dokumentoit käyttämäsi päästökertoimet ja laskentaperusteet huolellisesti. Tämä on tärkeää lopputuloksen läpinäkyvyyden kannalta.

Voit käyttää erilaisia laskentaohjelmia ja -työkaluja jalanjäljen laskennassa, löydät niistä muutamia tämän käsikirjan liitteistä. Laskureiden antamat tulokset ovat aina suuntaa antavia ja ne perustuvat parhaisiin, sillä hetkellä saatavilla oleviin tietoihin ja oletuksiin. On tärkeää huomata, että eri lähteet saattavat tarjota erilaisia päästökertoimia, joten ole tietoinen siitä, mitä tietoja käytät laskelmissasi ja varmista, että ne perustuvat luotettaviin lähteisiin. Ajankohtaista tietoa päästökertoimista ja muuta laskentaa varten tarvittavaa tietoa löydät mm. Suomen ympäristökeskus SYKE:n ja Tilastokeskuksen sivuilta.

Muutamia vinkkejä:

- Suomen ympäristökeskuksen maksuton rakentamisen ja infrarakentamisen CO₂data.fi-palvelu tarjoaa puolueetonta tietoa Suomessa käytettävien rakennustuotteiden ja -palvelujen päästöistä.
- OpenCO₂.net-sivuston ilmaisesta päästötietokannasta löydät joitakin yleisimpiä päästökertoimia.
- Motivan sivuilta löydät vuosittain päivitettyt kaukolämmön ja Suomen keskimääräisen sähköntuotannon päästökertoimet.
- Eri polttoaineiden päivitettyt päästökertoimet löydät Tilastokeskuksen sivuilla olevasta Polttoaineluokitus-taulukosta.
- Tuoreimmat Suomen ympäristökeskuksen ENVIMAT-mallin mukaiset elinkaariset kasvihuonekaasupäästöt ja raaka-ainesten käyttö kulutushyödykeryhmittäin per euro löytyvät mm. SYKEN julkaisusta 'Julkisten hankintojen ja kotitalouksien kulutuksen hiilijalanjälki ja luonnonvarojen käyttö'.

Lopputulos ja päätelmät

Analysoi laskelman tuloksia ja vertaa eri toimintojen osuutta kokonaispäästöistä, jotta tunnistat suurimmat päästölähteet ja mahdolliset kehityskohteet. Voit myös verrata tapahtuman hiilijalanjälkeä eri vuosien välillä, jos kyseessä on vuosittain toistuva tapahtuma ja aiemmilta vuosilta löytyy tietoja.

Kirjaa ylös ja raportoi laskelman tulokset ja kerro, miten päästöjä voidaan vähentää tulevissa tapahtumissa. Toimenpiteet voivat sisältää energiatehokkuustoimenpiteitä, uusiutuvan energian käyttöä, materiaalikierron parantamista ja osallistujien matkustuskäytännön ohjaamista.

Seuraa toteutettujen toimenpiteiden vaikutusta hiilijalanjälkeen ajan mittaan. Jatka tiedonkeruuta ja laskentaa säännöllisesti arvioidaksesi, kuinka hyvin toimenpiteet ovat vähentäneet tapahtuman päästöjä.

Muista, että hiilijalanjäljen laskenta on aina arvio, ja se perustuu erilaisiin oletuksiin ja lähteisiin. Tarkkuus ja luotettavuus riippuvat käytetyistä tiedoista ja laskentamenetel-

mistä. Mitä tarkempia ja luotettavampia tietoja käytetään, sitä tarkempi laskelma on. Tästä syystä on tärkeää tehdä yhteistyötä luotettavien asiantuntijoiden kanssa, jos tarvitaan tarkempaa ja luotettavaa hiilijalanjäljen arviointia.

Vertailukelpoisuus on osa hiilijalanjäljen laskentaa. Se tarkoittaa sitä, että laskentamenetelmät ja -parametrit ovat samat tai ainakin vertailukelpoiset. Vertailukelpoisuus mahdollistaa sen, että saman tapahtuman eri vuosia tai jopa eri tapahtumia voidaan vertailla keskenään, ja ne toimivat perustana tulevien tapahtumien suunnittelulle ja ympäristövaikutusten keventämiselle.

Tapahtumia ei toisaalta voi koskaan suoraan verrata keskenään: ns. kiertävissä tapahtumissa tapahtumapaikka voi muuttua radikaalistikin, jolloin vertailulla ei ole todellista pohjaa. Vuosittaisten tapahtumien jalanjälkilaskelmat voivat olla vertailukelpoisia, mutta silloinkin on syytä huomioida olosuhteiden muutokset: vuodet eivät ole veljiä keskenään.

VAIKUTTAVAA YHTEISTYÖTÄ

Yksikään tapahtumajärjestäjä tai kisaorganisaatio ei saa pystyyn tapahtumaa tietenkään yksin, vaan tapahtumat toteutetaan aina yhteistyössä kumppanien kanssa. Vastuullisessa tapahtumassa tärkeässä roolissa ovat mm. isot yrityskumppanit, paikalliset pk-yritykset, kaupunki ja/tai kunta, vapaaehtoiset ja talkoolaiset sekä muut kumppanit. Kaikkien osapuolten sitouttaminen vastuullisuuteen tuo hyötyjä sekä yhteistyötahoille että tapahtumalle. Kumppanit voivat toimia hiiliviisaiden toimien mahdollistajina ja toisaalta ne voivat itse saada positiivista näkyvyyttä ja oppia vastuullisessa tapahtumassa toimiessaan.

Paikallisessa tapahtumassa toimivien pk-yri-tysten ja muiden toimijakumppanien hiili-viisaus vauhdittaa alueellista kestävyys-murrosta. Kiertävän tapahtuman hiiliviisaus vauhdittaa eri alueiden kestävyysmurrosta.

Monet yhteistyökumppaneista ja/tai poten-tiaalisista yhteistyötahoista tekevät jo paljon vastuullisuuden edistämiseksi, joko omalla alallaan tai jopa laajemmin. Monille yrityksille, yhteisöille ja kaupungeille on laadittu vastuul-lisuusstrategia [ympäristöstrategia, ilmas-tostrategia], jonka puitteissa ne ovat sitou-tuneet edistämään kestävyysmurrosta monin tavoin. Yhteisen sävelen löytäminen edistää tapahtumasi vastuullisuusnäkyvyyttä mutta myös tuo mahdollisuuksia toteuttaa erilaisia konkreettisia, vaikuttavia toimenpiteitä.

Aloittaessasi yhteistyö- ja sopimusneuvot-telut kumppanien kanssa, vastuullisuus-teeman tulisi olla jo lukkoon lyöty ja käy-tännön toimien suunnitellussa vahva pohja, tai ainakin selkeä näkemys mitä tullaan tekemään. Keskustelut ja neuvottelut kump-panien kanssa hyödyttävät molempia osa-puolia parhaiten, jos tapahtumasi vastuul-lisuussuunnitelma on jo vahvalla pohjalla ja voit antaa konkreettisia esimerkkejä suun-nitelmistanne toimenpiteistä. Hyvällä tapah-tumavastuullisuusbrändillä saat ovet auki myös sellaisten tahojen kanssa, jotka voisivat muuten olla haastavia tavoittaa.

KOKEMUKSIA PORVOO BORGÅ JUKOLASTA:

- ”Saatiin keskeiset kumppanit sitoutumaan aiheeseen ja toimintamalliin. Tällä oli luonnollisesti vaikutusta myös talouteen.”
- ”Osalla kumppaneista on valmiit ympäristöjärjestelmät sekä hiilijalanjäljen laskentamenetelmät, mikä lisäsi omaa osaamista ja tietoisuutta.”
- ”Saatiin Jukolaan kumppaneita mukaan sillä, että meillä oli selkeä tapahtuman vastuullisuudesta ja arvoista johdettu tarina, joka pystyttiin konkretisoimaan teoiksi. Se lisäsi uskottavuutta todella paljon - samoin kuin kaikki tekemistä saumattomasti tukevat asiat: yhteistyökuviot, hiilijalanjälkilaskuri, hiilijalanjäljen laskenta...”

Yhteistyökumppaniyhtykset

Yhteistyökumppaniyhtykset on kahdenlaisia: tukijoita ja tekijöitä. Kumppanit voivat toki olla yhtä aikaa niin tukijoita kuin tekijöitä, paikalliset pk-yritykset ja alihankkijat toimivat yleensä tapahtuman tekijöinä. Löytäkää yhdessä kullekin kumppanille sopiva rooli, joka sopii molempien tavoitteisiin.

Kun tarvitset ja etsit kumppaneita tapahtumallesi, hyödynnä valitsemaasi vastuullisuus-kärkeä. Ota siis vastuullisuusasiat puheeksi jo aloittaessasi yhteistyökeskustelut. Kerro vastuullisuusteemastasi. Kumppaniviestintä on niin olennainen osa tapahtumaa jopa jo vuosia ennen itse tapahtumaa, että vastuullisuus jää monesti pienemmälle huomiolle. Yritysten kanssa käydään neuvotteluja, neuvotellaan sopimuksia, pohditaan toimintatapoja ja sovitaan aikatauluja usein ilman hiiliviisautta.

Monilla potentiaalisilla kumppaneilla on oma ilmasto- tai ympäristöohjelmansa, jonka puitteissa ne suosivat vastuullisia yhteistyöitä. Toisin sanoen: hiiliviisaasti järjestetty tapahtuma vetää puolensa kumppaneita

paremmin kuin sellainen, jossa vastuullisuutta ei ole mietitty lainkaan tai se on sisällytetty järjestelyihin vain pinnallisesti, kuorutuksena. Muista, että kumppanivalintasi ja kumppaneiden toiminta ei myöskään voi olla ristiriidassa vastuullisuustavoitteittesi ja -lupaustesi kanssa. Se huomataan heti ja aiheuttaa pahimmassa tapauksessa merkittävän mainelommon.

Kannattaa hyödyntää kumppaniasi omia konkreettisia vastuullisuustoimintoja ja -innovaatioita. Kannusta heitä myös miettimään, mitä he jo tekevät vastuullisesti tapahtumaasi liittyen (ja muutenkin!) ja kertomaan siitä sinulle. Laajemmin toimivien, suurempien yritysten ja avainkumppaneiden sitouttaminen tuo paitsi hiiliviisautta, myös näkyvyyttä ja parhaimmillaan taloudellista tukea. Voit myös velvoittaa kumppaneitasi toimimaan vastuullisemmin tai teemasi mukaisesti. Vastuulliseen toimintaan liittyviä tavoitteita kannattaa kirjata sopimukseen ja myös todentaa niiden toteutuminen tapahtuman jälkeen.

HIILIVIISAAN JUKOLAN AVAINKUMPPANIT KERTOVAT:

- ”Hiiliviisaus oli tosi nappi teema meille, saatiin myös nostettua hyvin esille meidän omaa monimuotoisuus- ja ilmasto-ohjelmaamme.”
- ”Meilläkin on strategiassakin vastuullisuus aika isolla painotuksella, että ei hiiliviisaudesta ole haittaa ollut. Mielellään nostetaan esiin ja ollaan mukana vastuullisissa hankkeissa.”

Koska tapahtumatuotanto on ketjuuntu-
nutta, pk-yritykset ovat suuressa roolissa
tapahtuman toteutuksessa – ja vastuulli-
suustavoitteiden saavuttamisessa. Esimer-
kiksi paikallinen maanrakennusyritys tekee
tapahtuma-alueella maanrakennustöitä ja
elintarviketukku toimittaa raaka-aineita ta-

pahtumaravintolaan, jossa toimii paikallinen
ravintolayrittäjä. Tapahtuma-alueen tieto-
liikenneverkko, vesi- ja viemäriyöt ja jäte-
huolto ovat myös paikallisten pk-yritysten
käsissä. Osallista ja sitouta näitä yrityksiä
osaksi tapahtumavastuullisuutta.

HIILIVIISAAN JUKOLAN YRITYSKUMPPANIT KERTOVAT:

”Me oltiin tyytyväisiä siihen, että oltiin mukana tässä hiiliviisaassa
tapahtumassa. Kyllä se on herättänyt ajatuksia kokonaisuutena ja
tiedetään, että tulevaisuudessa jokaisen meidän on oltava vastuullisuuden
kanssa sinut ja otettava se huomioon. Mitä sitten ikinä tekeekin.”

”Kyllä varmasti on nyt enemmän tietoa vastuullisuudesta vastaisuuden
varalle, että miten asioita kannattaa tehdä. Kun kuitenkin liiketoiminnassa
pyritään aina minimoimaan se niin sanotun turhan tekeminen.”

Kuva: Janne Penttinen

Sinulla on nyt vastuullisuusteema ja parhaassa tapauksessa kumppaniyritykset – niin tukijat kuin tekijät – ovat siihen sitoutuneet. Muistuta näitä kumppaneita tapahtumasi hiiliviisaudesta.

- Ota hiiliviisaus mukaan kaikkeen kumppaniviestintään, myös silloin, kun viestit tapahtuman palveluiden tuottajille ja tavarantoimittajille. Yritysten arkipäivään kuuluu niin monia asioita ja yhteistyökuvioita, ettei liika muistuttelu ole koskaan pahasta.
- Sitouta heitä viestimään tapahtumasi vastuullisuudesta myös omassa sisäisessä viestinnässään.
- Pidä huolta, että viestintätiimisi ja kumppanihankinnasta vastaavat henkilöt puhuvat keskenään: mitä kumppanit ovat kertoneet omasta vastuullisuudestaan? Miten tapahtuman hiiliviisaat teot nostetaan esiin? Kumppanit ovat yksi sinun vastuullisuusteemasi kohderyhmä!
- Laadi tapahtumalle yhteiset tunnisteet (hashtagit, digitarrat, yms.), kampanjat ja viestit, jolloin toteutatte kaikki yhtenäistä, tapahtuman vastuullisuustavoitteita ilmentävää viestintää, joka houkuttelee myös osallistujat mukaan.

HIILIVIISAAN JUKOLAN YRITYSKUMPPANIT KERTOVAT:

”Porvoon Jukolassa meillä oli käytössä esimerkiksi #tekemässähiiliviisastajukolaa -tunniste tekstinä ja kuvana, kolmella kielellä. Se toimi loistavasti!”

”On hyvä saada viestintään vähän jotain kättä pidempää, että voidaan ideoida sitä, miten eri vastuullisuusteemoja voisi hyödyntää, se on kuitenkin molempien etu.”

”Sellainen yhteis-Teams oli kiva, missä kumppaniyritykset olivat koossa pari kuukautta ennen H-hetkeä. Siinä vielä kerrattiin ja varmistettiin kaikki käytännön asiat ja tarvittavat materiaalit ja deadlinet.”

”Kumppanien näkökulmasta on kiinnostavaa, että etukäteen saa tietoja ja briiffausta konkreettisista hiiliviisaista teoista. Semmoinen tiivis setti, mitä voi hyödyntää sitten meidän omassa viestinnässä.”

**”Meillä isossa
konserniryhmässä on
tuhansia ihmisiä ympäri
Suomen, siinä on tosi
iso kohderyhmä
hiiliviisaudelle.”**

Aktivoi paikallistaloutta

Voit myös maksimoida tapahtumasi aluetalouden vaikutuksia hiiliviisaalla yhteistyöllä. Mieti ensin tapahtumasi kohderyhmä ja kävijäprofiili. Tee sitten yhteistyötä matkailutoimijoiden, vähittäiskaupan ja muiden oheispalvelujen tarjoajien kanssa.

Kannusta heitä:

- paketoimaan kävijöillesi sopivia palvelukokonaisuuksia.
- tarjoamaan kuljetus- ja vuokrauspalveluita.
- pidentämään aukioloaikoja tapahtuman aikana.
- kehittämään kestäviä sivutapahtumia ja oheisohjelmia.

Hiiliviisas Jukola -hankkeen onnistumisia ja innovaatioita

Hiiliviisas Jukola -hankkeessa mukana olevat yritykset olivat tekemässä Jukolasta vastuullista suur tapahtumaa. Eri aloja edustavat paikallisyrietykset tarkastelivat omaa hiilija-

lanjälkeään ja valmistelivat hiilitiekartat, jotta maailman suurin viestisuunnistustapahtuma saadaan tuotettua mahdollisimman hiilivii-
saasti.

Muovi-Simola Oy | Juha ja Jani Simola

Porvoon Kerkkoossa sijaitseva Muovi-Simola valmistaa lasikuidusta pitkäikäisiä tuotteita, kuten uima-altaita, salibandykaukaloita, öljyntorjunta- ja talotekniikkatuotteita. Muovi-Simola valmisti kisakeskukseen liikuteltavan uima-altaan. Hiiliviisauden myötä yritys muutti tuotettaan vastuullisemmaksi ja testasi uutta konseptia: Allas on prototyyppi, jonka materiaalista n. 25 % on tehty kierrätysmateriaalista käyttämällä siihen yli 4000 kerättyä jätemuovipulloa. Myös materiaali valmistettiin lähituotantona Porvoossa. Hiiliviisauden lisäksi haluttiin ajatella sosiaalista vastuullisuutta ja testata, soveltuisiko tällainen liikuteltava uima-allas esimerkiksi lasten uimaopetukseen paikkakunnilla, joissa lakisääteistä uimaopetusta on muuten hankala järjestää.

PL-Rakennus Oy | Pekka ja Pyry Lindblad

Kisapaikan maanrakennustöiden paikallisurakoitsija PL-Rakennus totesi, että tulevaisuudessa heidän pitää pystyä todentamaan vastuullisuutensa ja kehittää sitä. Hiiliviisaassa Jukolassa he ottivat ensimmäiset askeleet kohti mahdollisimman päästötöntä liiketoimintaa työtapoja ja kalustoa päivittämällä. He muun muassa testasivat ja ottivat käyttöön vähäpäästöisempää polttoainetta työkoneisiin, vähentäen maanrakennustöistä aiheutuvia päästöjä tuntuvasti. Vähäpäästöisyys on etu myös esimerkiksi tulevissa kilpailutuksissa.

 Tutustu kaikkiin Hiiliviisaan Jukolan paikallisyrietyksiin
osoitteessa www.posintra.fi/hiiliviisas-jukola/

Kaupunki ja kunta

Kaupunki voi toimia tapahtumassasi sekä tukijana että tekijänä. Kaupungin hankintaohjeistus tai tapahtumastrategia voivat ohjata tapahtumaa ja sen yhteydessä toimivia yrityksiä toimimaan vastuullisemmin. Kaupungit voivat kannustaa tapahtumia toimimaan ympäristövastuullisesti tarjoamalla tapahtuma-avustuksia, joiden myöntämisessä huomioidaan tapahtuman ympäristövastuullisuustavoitteet ja -toimet. Kaupunki voi myös tukea tapahtumasi vastuullisuustoimia suoraan esimerkiksi kaupungin omistamien yritysten (kaupungin liikennelaitos, energia-yhtiö) avulla ja kautta: kaupunki voi vaikuttaa esimerkiksi julkisen liikenteen lippujen tai reittiyhteyksien tarjoamiseen tai varmistaa, että tapahtumasi saa käyttöönsä vihreää energiaa.

Kaupunki voi myös hyötyä alueellaan järjestetyistä vastuullisista tapahtumista. Hiiliviisas tapahtuma synnyttää kaupunkiin uutta hiiliviisasta toimintaa ja se voi samalla myös kirkastaa kaupungin vastuullisuusbrändiä ja tukea kaupungin ilmasto- tai ympäristöohjelmaa tai -strategiaa. Joillakin kaupungeilla on myös suoria strategisia tavoitteita lisätä kaupungin houkuttelevuutta tapahtumakau-

punkina. Tällaiset kaupungit ymmärtävät, että tapahtumat tuovat merkittäviä positiivisia vaikutuksia paikalliseen talouteen, edistävät matkailua, vahvistavat yhteisöllisyyttä ja tarjoavat unohtumattomia kokemuksia. Vastuulliset tapahtumat tukevat kaupungin arvoja ja strategiaa, ja ne toimivat myös kaupungin markkinointikeinona. Yhteistyö kaupungin kanssa on myös viestinnällistä. Tapahtumasta viestiminen kaupungissa tukee tapahtumajärjestäjän toimia, kun taas tapahtuman julkinen näkyvyys tuo puolestaan kaupungille monenlaisia imagohyötyjä.

Viestintä myös kaupungin tai kunnan kanssa alkaa jo vuosia ennen tapahtumaa. Kaupunki ja hiiliviisas tapahtuma voivat yhdessä nostaa esiin paikallisia kestävyysinnovaatioita ja edistää kestäviä toimintatapoja kaupungissa. Vastuullinen tapahtuma voi myös edistää kaupungin ja kunnan omia kestävyystavoitteita. Mutta mikään näistä ei onnistu ilman yhteistä tahtotilaa, jota viestintä voi edistää. Kuka kaupungilla on sinun tapahtumasi yhteyshenkilö? Kenen muiden kanssa olisi hyvää pitää yhteyttä, jo ennen tapahtumaa, mutta varsinkin sen aikana ja jälkeen?

Talkoolaiset ja vapaaehtoiset

Vapaaehtoiset ja talkoolaiset ovat korvaamattomia tapahtumien onnistumisen kannalta. Heidän antamansa aika ja osaaminen mahdollistavat tapahtumasi toteuttamisen ja luovat positiivista ja yhteisöllistä ilmapiiriä ja edistävät paikallista yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä. Vapaaehtoiset ovat avainasemassa vastuullisten tapahtumien edistämisessä, ja heidän panoksensa voi olla ratkaiseva hiiliviisaisten toimien onnistumisen kannalta. He toimivat esimerkkinä ja vastuullisuustoiminnan jalkauttajina ja lähettiläinä. Siksi va-

paaehtoisten perehdyttäminen sinun vastuullisuusteemaasi ja sovittuihin toimenpiteisiin on tärkeää. Heidän tulee tietää ja sisäistää, mitä on suunniteltu ja miten suunnitelmat on tarkoitus toteuttaa.

Vapaaehtoiset toimivat tiimeinä aina jossakin tietyssä työtehtävässä. Vastuullisuuden kannalta kaikki työtehtävät ovat yhtä tärkeitä, mutta voit panostaa hiiliviisauteen kokoaamalla erityisen vastuullisuustiimin.

VALTIONEUVOSTON SUURTAAPAHTUMASTRATEGIASTA:

- ≡ **Vapaaehtoistyö ja sen myötä kasvava yhteisöllisyys on aina ollut suomalaisen yhteiskunnan vahvuus. Tapahtumat parantavat myös työllistymismahdollisuuksia, sillä ne tarjoavat erinomaisen tavan hankkia kokemusta erilaisista tehtävistä usein kokonaan uudelta alalta.**

Kuva: Micki Kulju

Muut yhteistyöt ja ulkopuolinen rahoitus

Tutkimuslaitokset, oppilaitokset ja erilaiset yhteisöt voivat olla erittäin hyödyllisiä kumppaneita tapahtuman järjestelyissä. Yhteistyö tuo tapahtumaan monipuolisuutta, asiantuntemusta ja resursseja. Yhteisöllinen ja monitahoinen lähestymistapa tapahtuman järjestelyissä voimistaa paikallista yhteisöä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä tukee paikallisia urheiluseuroja ja -lajeja tai kulttuuriryhteisöjä ja -harrastuksia.

Tutkimuslaitokset voivat yhteistyökumppanina analysoida tapahtumien taloudellisia, sosiaalisia, ympäristöllisiä ja kulttuurisia vaikutuksia ja auttaa näin tapahtuman järjestäjiä ymmärtämään paremmin sen vaikutuksia. Ne voivat myös mm. kehittää uusia teknologisia ratkaisuja, kuten seurantajärjestelmiä, jotka parantavat vastuullisuustoimien analysointia tai katsojien osallistumista tapahtumaan.

Oppilaitosyhteistyö voi tarjota opiskelijoille erittäin arvokasta kokemusta, käytännön kokemusta ja mahdollisuuden soveltaa oppimaansa käytännössä. Oppilaitosyhteistyössä on tärkeää ymmärtää, että se vaatii molempien osapuolten halua ja sitoutumista. Yhteistyön tekeminen onnistuu parhaiten, kun kaikilla osapuolilla on yhteinen kiinnostus ja tavoite tehdä yhteistyötä. Erityisesti silloin, kun yhteistyön osana suoritetaan tutkinnon osia tai näyttöjä, on tärkeää sopia etukäteen selkeät pelisäännöt ja muut yksityiskohdat huolellisesti.

Paikalliset yhteisöt voivat tarjota tiloja tapahtuman järjestämiseen ja auttaa tapahtuman markkinoinnissa ja mainonnassa paikallisella tasolla. Ne voivat innostaa asukkaitaan

osallistumaan tapahtumaan vapaaehtois työvoimana tai katsojina sekä tarjota tukea tapahtuman vastuullisuustoimille.

Vastuullisen tapahtuman järjestäminen voi vaatia merkittäviä panostuksia. Erilaiset julkiset rahoitusohjelmat ja säätiöt voivat olla tärkeitä lähteitä lisäresurssien saamiseksi. Löytääksesi sopivimpia rahoituslähteitä omaan tapahtumaasi, tutki mahdollisuuksia huolellisesti. Monet rahoituslähteet vaativat hyvin laaditun suunnitelman ja budjetin, jotka osoittavat, miten varat käytetään vastuullisesti ja tehokkaasti.

Useat säätiöt keskittyvät ympäristönsuojeluun ja kestävään kehitykseen. Ne voivat tarjota rahoitusta tapahtuman ympäristöystävällisiin käytäntöihin ja kestävyysmurroksen aikaansaamiseen. Kulttuurisäätiöt voivat tukea tapahtumia, jotka edistävät kulttuurista monimuotoisuutta ja paikalliskulttuurin säilyttämistä. Säätiöt, jotka keskittyvät sosiaalisiin kysymyksiin, voivat tarjota rahoitusta tapahtumille, jotka edistävät yhteisöllisyyttä ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta.

Rahoitusta ei välttämättä tarvitse hakea yksin. Esimerkiksi kehitysyhtiöt sekä oppi- ja tutkimuslaitokset voivat olla arvokkaita kumppaneita vastuullisen tapahtuman järjestämisessä ja mahdollistamisessa. Yhteistyö voi parantaa tapahtuman kestävyyttä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Niiden asiantuntemus, resurssit ja verkostot voivat auttaa varmistamaan, että tapahtuma toteutetaan mahdollisimman vastuullisesti ja tehokkaasti. Yhteistyössä voidaan myös luoda innovatiivisia ratkaisuja ja kehittää vastuullisia toimintatapoja.

Lähteet

1. Green Carbon Finland Oy, päästölaskenta. Osoitteessa www.greencarbon.fi
2. Greenhouse Gas Protocol: Standards to measure and manage emissions. Osoitteessa www.ghgprotocol.org
3. FCG Finnish Consulting Group, massatapahtuman aluetaloudellisten vaikutusten hiiliviisas. Osoitteessa www.fcg.fi
4. Helsingin kaupunki: Ympäristövastuu : Tapahtumien hiilijalanjälkilaskuri. Osoitteessa www.hel.fi/fi/yritykset-ja-tyo/yritykset-ja-yrittajat/tapahtuman-jarjestaminen/vastuullisuus-tapahtumissa/ymparistovastuu
5. Helsingin yliopisto: Hiilifiksu järjestö – Askelia kohti hiilifiksumpaa järjestösektoria. Osoitteessa www.blogs.helsinki.fi/hiilifiksu/laskuri
6. Hiilineutraali Suomi: Ravintolan hiilijalanjälkilaskuri. Osoitteessa www.hiilineutraalisuomi.fi/fi-FI/tyokalut/laskurit
7. International Olympic Committee: Carbon Footprint Methodology for the Olympic Games. 2018.
8. International Olympic Committee: Sustainability Essentials. A Series of Practical Guides for the Olympic Movement. 2020.
9. International Organization for Standardization: ISO 20121:2012 Event Sustainability Management System standard. 2012.
10. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources: Mitigating biodiversity impacts of sports events. 2020.
11. Lahden kaupunki: Tapahtumien hiilijalanjälkilaskuri. Osoitteessa www.lahti.fi/vapaa-aika/tapahtuma-jarjestajalle/vihrea-tapahtumakaupunki/
12. McCullough, Kellison, Melton: Routledge Handbook of Sport and the Environment. 2022.
13. Miller: Greenwashing Sport. 2018.
14. Motiva: CO₂-päästökertoimet. Osoitteessa www.motiva.fi/ratkaisut/energian kaytto_suomessa/co2-paastokertoimet
15. OpenCO₂net: Ilmainen päästötietokanta. Osoitteessa www.openco2.net/fi/ilmaiset-tyokalut
16. Roche: Mega-Events and Modernity: Olympics and Expos in the Growth of Global Culture. 2000.
17. Sitra: 1,5 asteen elämäntavat. Miten voimme pienentää hiilijalanjälkeämme ilmastotavoitteiden mukaiseksi? Sitran selvityksiä 148/2019.

18. Suomen ilmastopaneeli: Hiilineutraalius ilmastopolitiikassa – valtiot, alueet ja kunnat. Raportti 5a/2019.
19. Suomen Olympiakomitea ja suomalaiset lajiliitot: Urheillaan ihmisiksi -vastuullisuusohjelma. 2020.
20. Suomen ympäristökeskus SYKE: Julkisten hankintojen ja kotitalouksien kulutuksen hiilijalanjälki ja luonnonvarojen käyttö : ENVIMAT-mallinnuksen tuloksia. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 15/2019.
21. Suomen ympäristökeskus SYKE: Laskureita ympäristövaikutusten arviointiin ja seurantaan. Osoitteessa www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus__kehittaminen/Kulutus_ja_tuotanto/Laskurit
22. Suomen ympäristökeskus SYKE: Rakentamisen ja infrarakentamisen päästötietokannat. Osoitteessa www.co2data.fi/
23. Suomen ympäristökeskus SYKE: Y-HIILARI Hiilijalanjälki -työkalu. Osoitteessa www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus__kehittaminen/Kiertotalous/Laskurit/YHiilari
24. Suomen ympäristökeskus SYKE: Kasvihuonekaasut-tilasto : Suomen kasvihuonekaasujen päästö- ja poistumatiedot. Osoitteessa www.stat.fi/tilasto/khki
25. Tilastokeskus: Kasvihuonekaasut-tilasto : Suomen kasvihuonekaasujen päästö- ja poistumatiedot. Osoitteessa www.stat.fi/tilasto/khki
26. Tilastokeskus: Polttoaineluokitus. Osoitteessa www.stat.fi/tup/khkinv/khkaasut_polttoaineluokitus.html
27. Tapahtumateollisuus ry: Yleisesite. Ilman tapahtumia ei tapahdu mitään. 2023. Osoitteessa www.tapahtumateollisuus.fi
28. Työ- ja elinkeinoministeriö: Tapahtuma-alan toimialamääritys ja yhteydet kaupunkikehittämiseen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:1. Osoitteessa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164589>
29. Valtioneuvosto: Opas vapaaehtoisen hiilimarkkinoiden hyviin käytäntöihin - Vapaaehtoisten ilmastotekojen edistäminen ilmastoyksiköillä. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:3. Osoitteessa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164604>
30. Valtioneuvosto: Suur tapahtumastrategia 2023–2033 : Elävä ja kansainvälisesti kiinnostava suur tapahtumien Suomi. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:22. Osoitteessa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164730>
31. Visit Finland: Hiilikuri – Matkailun hiilijalanjälkilaskuri. Osoitteessa <https://co2calc.visitfinland.fi/>
32. WWF, UEFA, Green Sports Alliance: Playing for our planet – How sports win from being sustainable. 2018.
33. YK: Kestävän kehityksen tavoitteet. Agenda 2030. Osoitteessa www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestavan-kehityksen-tavoitteet

Liitteet

Vinkit somepostauksiin	77
Viestinnän tee näin -lista	79
10 vinkkiä hiiliviisaaseen tapahtumaan osallistujille ja yleisölle	82
Kävijäkysely	84
Laskentatyökaluja ja -nettisivuja	86

Vinkit somepostauksiin

Tee näin:
hiiliviisaus yhteisenä tavoitteena

Tapahtumajärjestelyistä vastaavan tiimin postaus:

Lähtölaskenta X-kisoihin on alkanut! 🇪🇺 Muista lunastaa oma kisapassisi ja tarkistaa joukkueen lähtötiedot. Pieni hiilijalanjälki on X-kisojen ytimessä ja se näkyy täällä pelipaikoilla kaikkialla. Kimppakyydeillä tulevat joukkueet saa extraedun ja extramaininnan, joten ilmoita siitä meille 🙌täällä.

Lähtöä odottaa myös oma Green Teamimme, jossa mukana vaikuttaja 1, vaikuttaja 2, julkkis3 ja julkkis4. ❤️🙌 Tartu Green Teamin footprint-haasteeseen 🙌täällä.

#ilmastovastuu #footprinthaaste #xkisat

Täällä alkaa olla kaikki kunnossa, kohta nähdään!

Kumppanin postaus:

X-yritys on ilolla mukana X-kisoissa tänäkin vuonna! Nyt meitä sitoo myös yhteinen tavoite, #ilmastovastuu. Joukkueemme on tietysti mukana myös Green Teamin #footprint-haasteessa ja se kisa aiotaan voittaa. Siihen meillä on paremmat mahdollisuudetkin. 😊 Pian nähdään, tule tapaamaan meitä pisteellemme! #xkisat @xkisat

Osallistujan postaus:

Joka kesän must, @xkisat! Tänä vuonna mennään kimppakyydillä, koska #ilmastovastuu. ❤️ Treenit on treenattu, kohta katsotaan mihin riittää! Green Team aiotaan voittaa radalla ja laskennoissa. 🏆 #footprinthaaste #xkisat

Älä tee näin:
hiiliviisaus päälleliimattuna tavoitteena,
jolloin se ei näy muuten kuin erillisinä
vastuullisuusnostoina

Tapahtumajärjestelyistä vastaavan tiimin postaus:

Lähtölaskenta X-kisoihin on alkanut! 🚦 Muista lunastaa oma kisa-passisi ja tarkistaa joukkueen lähtötiedot. Pelipaikoilla alkaa olla kaikki kunnossa, kohta nähdään! #xkisat

Vastuullisuusvastaavan postaus:

Vastuullisuus on X-kisoille tärkeä. ❤️ Paras tapa minimoida oman joukkueesi hiilijalanjälki on saapua paikalle kimppakyydeillä. Me olemme huolehtineet muusta. Yhdessä onnistumme! #xkisat

Kumppanin postaus:

X-yritys on ilolla mukana X-kisoissa tänäkin vuonna! Osallistumme kisaan myös omalla joukkueella. Kisakunto alkaa olla tapissaan, viikonloppuna startataan! Tule tapaamaan meitä pisteellemme. #xkisat @xkisat

Osallistujan postaus:

Joka kesän must, @xkisat! Treenit on treenattu, kohta katsotaan mihin riittää!

#xkisat #kisakunto #jaksaaajaksaa

Viestinnän tee näin -lista

- ☐ Pidä vastuullisuusviestintä selkeänä ja näkyvänä.
- ☐ Vastuullisuusviestintä tuo lisäarvoa, mutta älä lupaa tyhjiä ja liikoja.
- ☐ Sisällytä vastuullisuusteemasi ydinviestit kaikkeen toimintaan. Tee siitä osa tapahtumasi juttua, ei päälle liimattua kokonaisuutta.
- ☐ Kerro konkreettisista ympäristötoimista ja niiden vaikutuksista.
- ☐ Käytä ymmärrettävää kieltä ja termejä: tavallisen tapahtumakävijän tai yrityskumppanin korviin vastuullisuuteen liittyvä terminologia voi kuulostaa vaikealta ja joskus jopa ristiriitaiselta.
- ☐ Älä pelkää tehdä persoonallista viestintää, vaikka pitäisitkin faktat faktoina.
- ☐ Puhu myös kuvin: visuaalisilla keinoilla saat monesti viestin perille nopeammin ja tehokkaammin kuin sanoilla. Pidä sama visuaalinen ilme kaikissa materiaaleissa.
- ☐ Tee kumppaneista ja omasta porukastasi vastuullisuuden brändilähettiläitä, mutta varmista että puhutte samasta asiasta. Helpoiten tämä käy jakamalla tapahtumalle määritellyt vastuullisuusviestit.
- ☐ Hyödynnä somekanavien lisäksi nettisivujasi, pidemmän viestin teho saattaa unohtua nykyajan nopeatempoisessa someviestinnässä.
- ☐ Jos tapahtumallasi on oma sovellus, nosta vastuullisuus yhdeksi pääteemaksi sielläkin.
- ☐ Puhuttele yrityksiä, yleisöä ja osallistujia oman tapahtumasi luonteen mukaisesti ja kohderyhmiä kiinnostavalla tavalla.
- ☐ Viesti totuudenmukaisesti, mutta varaudu myös negatiiviseen julkisuuteen ja somekommentointiin. Tehkää kriisiviestintäsuunnitelma.

Viestinnän suunnittelu ennen tapahtumaa:

- Pohdi jo etukäteen, ketkä ovat tapahtumasi ulkoiset, mutta myös sisäiset kohderyhmät.
- Listaa vastuullisuuden osalta tärkeimmät viestit kullekin kohderyhmälle eli miten saat innostettua heidät yhteisen tavoitteen taakse.
- Suunnittele viestintää jo ajoissa ja ajoita perusviestintä etukäteen, vähintään viikotason.
- Mieti, mitä viestintäkanavia käytät: vapaaehtoiset tavoitat ehkä parhaiten WhatsAppilla tai muulla nopealla viestimellä tai sähköpostilistan avulla, mutta yritysten viestinnän tulee olla räätälöity niiden roolin mukaan.
- Pidä kaikessa sisäisessä viestinnässä vastuullisuusteema koko ajan mukana ja selkeänä: kokoukset, kumppanikeskustelut, vapaaehtoisviestintä.
- Tee vastuullisuudesta myös yksi tapahtumasi viestintäkärki, mutta muista pitää jalat maassa. Liiat ideaalit muuttuvat helposti viherpesuksi.
- Varustaudu reagoimaan viestinnän kriiseihin ja myrskyihin, joita silloin tällöin nousee, varsinkin aktiivisissa somekanavissa.
- Viestintä tapahtuman aikana:
 - Aloita tiedottaminen riittävän ajoissa.
 - Viesti tapahtuman aikana siitä, mitä on tehty ja saatu aikaan.
 - Varmista, että viestisi on riittävän tiiviissä ja ytimekkäässä muodossa.
 - Varmista, että ydinsisällöt kussakin kanavassa on suunniteltu ja mahdollisesti ajastettukin etukäteen.
 - Kokoa mediaosumat ja hyödynnä niitä.
 - Hyödynnä hype: viesti tilannekuvin ja -tunnelmin missä ja miten vastuulliset teot näkyvät tapahtumassasi.

MUISTA MYÖS JÄLKIVIESTINTÄ:

- Kerro loppuraporttiin kiteytetyistä ajatuksista kumppaneille ja sidosryhmille, nosta vastuullisuusteemasi onnistuminen esiin sosiaalisessa mediassa ja julkaise aiheesta juttu nettisivuillanne.

☐ Viestinnän älä tee näin -lista

Näin varmistat viestinnän paskamyrskyn,
eli mitä ei todellakaan kannata tehdä:

- ☐ Tee kaikki itse ja pidä kaikki tieto itselläsi tai pienen piirin tiedossa.
- ☐ Jätä vastuullisuus päälle liimatuksi teemaksi ja rummuta sitä. Lupaa liikoja ja petä lupaukset.
- ☐ Unohda kertoa ja jatkuvasti myydä tapahtuman vastuullisuustavoitteet sisäisesti. Älä innosta ihmisiä mukaan.
- ☐ Jätä kertomatta kenttätasolle, miten vastuullisuutta tapahtumassa toteutetaan ja mitä heiltä siihen liittyen odotetaan.
- ☐ Viesti vastuullisuudesta kuivasti ja syyllistäen.
- ☐ Unohda kiinnittää vastuullisuus myös kumppaneihin. Tai valitse vastuullisuustavoitteidesi kannalta negatiiviset ja kyseenalaiset kumppanit.
- ☐ Tee vastuullisuuteen osallistuminen osallistujalle näkymättömäksi ja/tai vaikeaksi.
- ☐ Ole valmistautumaton, jos joku kysyy vastuullisuudestanne.
- ☐ Pakene tai kiellä mahdollinen jo noussut kritiikki.

10 vinkkiä hiiliviisaaseen tapahtumaan osallistujille ja yleisölle

Erilaisilla vinkeillä ohjaat osallistujia konkreettisiin vastuullisuusvalintoihin tapahtumassasi. Vinkit ja niistä koostetut vinkkilistat, kuten tämä, toimivat tehokkaasti myös viestinnässä

ja voit tarvittaessa erottaa vinkkejä erillisiksi postauksiksi someen, nettisivuille tai näkyviin tapahtumapaikalle. Miettikää porukalla omaan tapahtumaanne sopivat vinkit ja täkyt.

Matkustamisesta aiheutuvat päästöt kuormittavat tapahtumissa ympäristöä kaikkein eniten.

Vinkki 1: Saavu paikalle porukalla: kimppakyyti vähentää matkustuspäästöjä tehokkaasti. Neljä henkilöä yhdessä autossa vähentää jokaisen päästöt 25 prosenttiin per reissu.

Vinkki 2: Suosi vähäpäästöisiä ajoneuvoja tai taita koko matka julkisilla liikennevälineillä.

Vinkki 3: Laske oma matkustusjalanjälkesi ja tee ilmastoteko. Tapahtumamme tarjoaa käyttöösi laskuria, jonka avulla voit laskea omien matkojesi hiilijalanjäljen. Tarjoamme myös mahdollisuuden olla mukana tekemässä vaikuttavia ilmastotekoja tavalla XXX.

Voit pienentää päästöjäsi ja keventää hiilijalanjälkeäsi helposti ja vaikka useamman kerran päivässä valitsemalla kasvisruokaa.

Vinkki 4: Kaikista ruokakojuista löydät vegevaihtoehdon!

Vinkki 5: Ota mukaan kasvispainotteiset eväät! Pienilläkin valinnoilla on isoja vaikutuksia. Kääreet/pakkaukset tietysti kierrätettäviä tai biohajoavia.

Kierrätetty jäte säästää luonnonvaroja ja lajittelu edistää raaka-aineiden jatkokäyttöä uusina materiaaleina. Paras vaihtoehto on kuitenkin se, että jätettä syntyy mahdollisimman vähän.

Vinkki 6: Mieti omaa kulutustasi ja hankintoja. Hanki vain tarpeellista ja pienennä jätejälkiäsi.

Vinkki 7: Älä heitä roskia luontoon/ympäristöösi! Tapahtuma-alueelta/hallista/salista löydät useita lajittelupisteitä.

Vinkki 8: Muista lajitella ja kierrättää roskasi myös majoitus-/teltille-/matkailuautoalueella, pysäköintialueella sekä jo tullessasi tapahtumaan ja kotimatalla!

Juomaa tarvitaan ja sitä kulutetaan runsaasti kesäkuumalla/tapahtuman vilskeessä.

Vinkki 9: Käytä omaa vesipulloa ja täytä se maailman puhtaimmalla hanavedellä. Tapahtuma-alueella hallissa/majoitusalueella on runsaasti selvästi merkittyjä juomavesipisteitä.

Vinkki 10: Pidä arvokkaat materiaalit kierrossa pitkään ja palauta pantilliset palautuspullot ja -tölkit omiin keräysastioihinsa. Kuulostaa yksinkertaiselta, mutta saattaa vauhdissa unohtua. Kerro myös ulkomaisille vieraille/kävijöille/osallistujille, että Suomessa ollaan ahkeria pakkausten kierrättäjiä ja että jokaisesta itse kauppaan palautetusta pullosta ja tölkistä maksetaan pieni korvaus!

☰ Kävijäkysely

Kävijäkyselyllä kartoitetaan yleensä kävijöiden viihtyvyyttä, palveluiden tasoa ja saatavuutta, tapahtuman onnistumisia ja epäonnistumisia. Kävijäkyselyn aiheita voivat olla myös vaikkapa saavutettavuus ja esteettömyys, ruoka- ja juomatarjonta, tapahtumaohjelman näkyvyys ja kattavuus, wc-tilojen ja lajittelupisteiden riittävyys, tapahtuman sovelluksen käytön helppous ja viestintä tapahtumapaikalla.

Kyselyn avulla saat tietoa vastuullisuusteemasi näkyvyydestä ja onnistumisesta, ja voit pyytää kehitysehdotuksia. Kävijäkyselyn avulla on myös mahdollista – ja viisasta – pyytää tietoja kävijöiden matkustamisesta ja liikkumisesta sekä majoittumisesta.

Muista sisällyttää kyselyyn kävijän demografiset perustiedot, ainakin asuinpaikka, ikä ja sukupuoli (muista, että niitä on enemmän kuin kaksi!).

Voit laatia kyselyyn vaikkapa seuraavia kysymyksiä:

Mikä oli roolisi tapahtumassa? [Katsoja/osallistuja/kutsuvieras/huoltaja/teknikko jne.]

Jos lähetät kyselyn tapahtumasi vapaaehtoisille, voit kysyä erikseen, missä tehtävässä/tiimissä he toimivat tapahtumassa. [Huolto, IT-palvelut, rakennus, media/viestintä, akkreditointi, kuljetus jne.]

Huomasitko tapahtuman vastuullisuusteeman XX? Jos, niin missä asioissa mielestäsi onnistuttiin? Huomasitko tapahtumassa ristiriitaisuuksia vastuullisuuden näkökulmasta?

Miten matkustit paikkakunnalle/tapahtumapaikalle?

- Joukkoliikennevälineet [kaukoliikenteen bussi, paikallisliikenteen bussi, kaukoliikenteen juna, lähiliikenteen juna, lentokone, laiva, lautta, raitiovaunu, metro...]
- Yksityinen ajoneuvo [henkilöauto, matkailuauto, matkailuvaunu, pakettiauto, pikku-bussi, moottoripyörä tms.]

Millä käyttövoimalla moottoriajoneuvosi kulki?

[Bensiini, diesel, täyssähkö, hybridi, biodiesel, kaasu, flexifuel jne.]

Kuinka monta henkilöä matkusti yhdessä samassa autossa? [Vain sinä, kaksi henkilöä, jne.]

- Kävelen, pyöräillen, sähköpotkulaudalla, hiihtäen tms.

Kuinka pitkän matkan kuljit tapahtumaan tällä kulkuneuvolla (arvio)?

Voit kysyä vain yhdensuuntaisesta matkasta ja laskea sen perusteella arvion kävijän koko matkasta yksinkertaisesti kertomalla matkan kahdella. Voit myös kysyä tarkentavana kysymyksenä meno- ja paluumatkat erikseen.

Voit myös kysyä, miksi kävijä päätyi suosimaan juuri tätä liikkumismuotoa ja olisiko hän pohtinut muita vaihtoehtoja esimerkiksi omalla autolla saapumiselle, jos tapahtumaan olisi päässyt helposti esim. sähköbussikuljtuksella kaupungin keskustasta/lähialueilta tai junalla lähikaupungeista.

Muista vielä nämä: lähetä kysely pian tapahtuman jälkeen ja muista myös kysyä, kuinka todennäköisesti kävijä suosittelisi tapahtumaa ystävilleen ja lähipiirilleen.

Laskentatyökaluja ja -nettisivuja, joista saat tietoja ja apua tapahtumien päästölaskentaan:

1. Helsingin kaupunki: Ympäristövastuu : Tapahtumien hiilijalanjälkilaskuri.
Osoitteessa www.hel.fi/fi/yritykset-ja-tyo/yritykset-ja-yrittajat/tapahtuman-jarjestaminen/vastuullisuus-tapahtumissa/ymparistovastuu
2. Helsingin yliopisto: Hiilifiksu järjestö – Askelia kohti hiilifiksumpaa järjestösektoria.
Osoitteessa www.blogs.helsinki.fi/hiilifiksu/laskuri
3. Hiilineutraali Suomi: Ravintolan hiilijalanjälkilaskuri.
Osoitteessa www.hiilineutraalisuomi.fi/fi-FI/tyokalut/laskurit
4. Lahden kaupunki: Tapahtumien hiilijalanjälkilaskuri.
Osoitteessa www.lahti.fi/vapaa-aika/tapahtumajarjestajalle/vihrea-tapahtumakaupunki/
5. Motiva: CO₂-päästökertoimet.
Osoitteessa www.motiva.fi/ratkaisut/energian kaytto_suomessa/co2-paastokertoimet
6. OpenCO₂net: Ilmainen päästötietokanta.
Osoitteessa www.openco2.net/fi/ilmaiset-tyokalut
7. Suomen ympäristökeskus SYKE: Laskureita ympäristövaikutusten arviointiin ja seurantaan.
Osoitteessa www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Kulutus_ ja_tuotanto/Laskurit
8. Suomen ympäristökeskus SYKE: Rakentamisen ja infrarakentamisen päästötietokannat.
Osoitteessa www.co2data.fi/
9. Suomen ympäristökeskus SYKE: Y-HIILARI Hiilijalanjälki -työkalu.
Osoitteessa www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Kiertotalous/Laskurit/YHiilari
10. Suomen ympäristökeskus SYKE: Kasvihuonekaasut-tilasto : Suomen kasvihuonekaasujen päästö- ja poistumatiedot. Osoitteessa www.stat.fi/tilasto/khki
11. Tilastokeskus: Kasvihuonekaasut-tilasto : Suomen kasvihuonekaasujen päästö- ja poistumatiedot.
Osoitteessa www.stat.fi/tilasto/khki
12. Tilastokeskus: Polttoaineluokitus.
Osoitteessa www.stat.fi/tup/khkinv/khkaasut_polttoaineluokitus.html
13. Visit Finland: Hiilikuri – Matkailun hiilijalanjälkilaskuri.
Osoitteessa <https://co2calc.visitfinland.fi/>

Kiitämme kaikkia järjestäjiä, talkoolaisia, kumppaneita, sidosryhmiä ja muita hiiliviisaaseen Jukolaan osallistuneita tahoja, jotka ovat myötävaikuttaneet tämän käsikirjan syntymiseen. Erityiskiitos Hiiliviisas Jukola -hankkeeseen osallistuneille paikallisyrityksille, jotka omaa toimintaansa kehittämällä osallistuivat sekä oman että Porvoo Borgå Jukolan hiilijalanjäljen pienentämiseen.

**Kokosimme ydinvinkit ja -tiedot minioppaaseen,
lue ja ota käyttöösi!**

